

ΑΝΑΠΛΑΣΙΣ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΤΟΥ ΟΜΩΝΥΜΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ
ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΔΙΣ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ

ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΕΤΗΣΙΑ ΠΡΟΠΑΗΡΩΤΕΑ

Ἐσωτερικοῦ δρ. 10. Ἐξωτερικοῦ φρ. χρυσῶ 10.
Πᾶς συνδρομητὴς θεωρεῖται καὶ μέλος ἀργυρῶν.

ΤΙΜΗ ΕΚΑΣΤΟΥ ΣΩΜΑΤΟΣ ΤΟΥ Α' Β' ΚΑΙ Γ' ΕΤΟΥΣ ΠΡΟΚΑΤΑΒΑΛΛΟΜΕΝΗ

Δραχμαὶ 10 ἐν τῇ ἔσωτερικῇ καὶ φράγκια χρυσῶ 10 ἐν τῇ ἔξωτερικῇ. Εἰς τοὺς ἐγγραφομένους δὲ νέους συνδρομητὰς καὶ αἰτοῦντας τὰ σώματα καὶ τῶν τριῶν ἐτῶν ἀποστέλλονται ταῦτα ἐπὶ παραληρωρῆ δραχ. ἢ φρ. χρυσῶν 15.

Συνδρομηταὶ ἐγγράφονται εἰς τὸ κατάστημα τοῦ Συλλόγου ἐν συνοικίᾳ Πλάνης παρὰ τῇ Σημιατικῇ Σχολῇ, ὁδὸς Φλέσας, ἀριθ. 5, καὶ εἰς τὰ βιβλιοπωλεῖα «Ἀνάστη Κωνσταντινίδου».

Πᾶσα ἐπιστολὴ πρὸς τὸν Σύνλογον ἐπιγράφεται

Σύνλογον «Ἀναπλάσεως» Ἀθῆνας.
Collège «Anaplassis» Athènes.

Πᾶσα διαφεύγει πρὸς τὸν Σύνλογον ἢ πρὸς τὸ ταμεῖον τοῦ Ἀποστόλου Παύλου ἢ πᾶσα συνδρομὴ πρὸς τὸ περιοδικὸν πέμπεται πρὸς τὸν πρόεδρον τῆς «Ἀναπλάσεως» Μητροπολίτην Ἀθηνῶν κ. Γεωργιᾶν ἢ πρὸς τὸν Ταμίαν τοῦ Συλλόγου κ. Γ. Σ. Κυπαρίσσην συμβουλευομένην.

Τὰ πεμπόμενα χειρόγραφα δημοσιεύμενα καὶ μὴ δὲν ἐπιστρέφονται.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ 1 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1891.

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

Ἀρχαιολογία τῆς «Ἀναπλάσεως». — Ἠλικὸν τῶν θρησκευτικῶν τῶν ἀρχαίων χριστιανῶν βίβλ. ἐκ Φιλίπ. Παπαδοπούλου. — Περὶ τῆς ἐν τοῖς γυμνασίοις διδασκαλίας τῶν ἱερῶν μαθημάτων, ἐκ Σπ. Τζιλέπη. — Εἰς τὴν Παναγίαν, ποιήματα ἐκ Δ. Μ. Σάφρου. — Ὁ σκοπὸς τῶν ἱερτικῶν σχολῶν, ἐκ Ἀνανίου. — Ν. Αρβαντερόπου, κωμικοσυνθέτου καὶ ἱεροκήρυκος τῆς ἱερᾶς μητροπόλεως Ἀιτουλήνης, λόγος ἐκφωνηθεὶς ἐν τῇ μητροπολιτικῇ ἐκκλησίᾳ τῆς 14 Σεπτεμβρίου π. ἔτους. — Σχολεῖον ἱερτικῆς ἱστορίας. — Δελτίον Βιβλιοθήκης. — Ἀγγελία τ. Ι. Κάντη. — Ἀλληλογραφία.

ΑΡΧΑΙΡΕΣΙΑΙ ΤΗΣ «ΑΝΑΠΛΑΣΕΩΣ»

Συμφώνως τῇ καταστατικῇ, γενομένων ἀρχαιρесиῶν τῇ 24 Σεπτεμβρίου ὑπὸ τοῦ Συμβουλίου τῆς «Ἀναπλάσεως», ἐξελέγη ἔφορος τῆς Βιβλιοθήκης ὁ κ. Ν. Δημητρακόπουλος, γενικὸς γραμματεὺς ὁ κ. Π. Καπλανίδης, εἰδικὸς γραμματεὺς ὁ Θ. Κόντης, ταμίης ὁ κ. Γ. Κυπαρίσσης, ὑποταμίης ὁ κ. Ι. Καρακατσάνης, μέλη τῆς ἐπιτροπῆς τοῦ περιοδικοῦ ὁ κ. Γ. Παναγιωτόπουλος καὶ ὁ κ. Π. Καρολίδης, Διευθυντὴς τοῦ Περιοδικοῦ ὁ κ. Ι. Μεσσωρᾶς, ὁ δὲ κατὰ τὸ διάστημα τῆς γενομένης ἐξελέγξεως προσωρινῶς διευθύνας τὸ Περιοδικὸν ἱεροκήρυξ τῆς «Ἀναπλάσεως» κ. Φ. Παπαδόπουλος ἀνέλαβε καὶ πάλιν τὸ κήρυγμα τοῦ θεοῦ λόγου.

Ἐκλογὴ Προέδρου καὶ Ἀντιπροέδρου δὲν ἐγένετο, διότι, ὡς γνωστὸν, ἀμφότεροι εἶναι ἰσόβιοι.

ΕΙΚΩΝ ΤΟΥ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΥ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ ΒΙΟΥ.

(Συνέχεια ἴδε προηγούμενον φύλλον).

§ 6. ΕΤΗΣΙΟΙ ΕΟΡΤΑΙ.

Α) Τὸ Πάσχα. 1) Περὶ τῆς ἐν τοῖς ἀρχαίοις χρόνοις διαφορᾶς τοῦ καιροῦ, καθ' ὃν τὸ Πάσχα ἐορτάζετο.

Δι' Ἰουδαϊκῆς καταγωγῆς χριστιανικαὶ κοινότητες ἐορτάζον, ὁμοῦ μετὰ τοῦ ὑπ' αὐτῶν τηρουμένου νομικοῦ πάσχα¹, τὴν μὲν ἰδ' Νισάν, τὴν πρώτην δηλαδὴ τῆς ἐαρινῆς πανσελήνου ἡμέραν, εἰς μνήμην τοῦ τελευταίου δεῖπνου τοῦ Ἰ. Χριστοῦ, ἐν ᾧ ἡ θεία καθιερωθῆ εὐχαριστία, λύνοντες καὶ τὴν νηστείαν, τὴν ἐπομένην δὲ ἡμέραν (ἰδ' Νισάν), ἣν ἐτή-

1) Ἐβραϊστὶ πάσχα = διάβασις, διαβατήριον, φρεῖδα, συγγνώμη. Ἡ ὀνομασία αὕτη ἐδήλου τὸ κατ' ἐορ-

1) Ἐβραϊστὶ πάσχα = διάβασις, διαβατήριον, φρεῖδα, συγγνώμη. Ἡ ὀνομασία αὕτη ἐδήλου τὸ κατ' ἐορ-

ρουν ως ημέραν μετανοίας και νηστείας, ἀφιέ-
ρουν τῇ μνήμῃ τοῦ πάθους καὶ τοῦ θανάτου
τοῦ Κυρίου καὶ τέλος τὴν ις'. Νισάν ἐπανη-
γύριζον ὡς ἡμέραν τῆς ἀναστάσεως τοῦ Σω-
τήρος (πρβ. Χρονικ. τοῦ Πάσχα, σελ. ιδ', Εὐ-
σεβ. Ἐκκλησ. Ἱστορ. ε. 23)'. Καὶ οὕτω μὲν εἴ-
χον τὰ τῆς εορτῆς τοῦ Πάσχα παρὰ τοῖς ἐξ Ἰου-
δαίων χριστιανοῖς. Ὅτε δὲ καὶ οἱ ἐξ ἑθνῶν χρι-
στianiοὶ ἤρξαντο τὴν ἐπέτειον τοῦ πάθους καὶ
τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου ἡμέραν τηροῦντες,
διέταξαν τὰ κατ' αὐτὴν ἀνεξαργήτως ἀπὸ τοῦ
κρατήσαντο; παρὰ τοῖς ἐξ Ἰουδαίων χριστιανοῖς
τρόπον καὶ συμφώνως πρὸς τὸ τῶν ἐβδομαδι-
αίων εορτῶν σύστημα αὐτῶν. Πάντοτε δηλαδὴ
τὴν Κυριακὴν ἐπανηγύριζον τὴν ἀνάστασιν, ταύ-
της δὲ προϋπίστανον εἰς ἀνάμνησιν τοῦ σωτη-
ρίου πάθους ὡς προπαρασκευαστικὴν μετανοίας
καὶ νηστείας ἡμέραν τὴν Παρασκευὴν, μηδὲ-
λως γενόμενοι τοῦ παρ' Ἰουδαίους καὶ ἐξ Ἰου-
δαίων χριστιανοῖς ἐπιζομιέμενον πασχαλίου δεύ-
πνου. Πλὴν τῆς εορτῆς τοῦ Πάσχα, τῆς κατὰ
τὸν ἡθῆντα τρόπον τελουμένης, καθιερώθη
παρὰ τοῖς ἐξ ἑθνῶν χριστιανοῖς καὶ ἡ ὀνομα-
σία Πάσχα πρὸς δήλωσιν τῆς ἐτησίως ἀνακυ-
κλουμένης ἡμέρας τοῦ τε πάθους καὶ τῆς ἀνα-
στάσεως τοῦ Κυρίου (Tertull. de jejun. c. 14). Κατ' ἐξοχὴν δὲ ἡ ἡμέρα τοῦ πάθους ἐκα-
λεῖτο ἐν τοῖς παντοχραίοις χρόνοις Dies Pas-
chae (Tertull. de orat. c. 14). Μετὰ τὴν
ἐν Νικαίᾳ ὅμως σύνοδον Πάσχα ἐλέγετο κυ-
ρίως ἢ τῆς ἀναστάσεως ἡμέρα, ἐνίοτε δὲ καὶ ἡ
μεγάλῃ παρασκευῇ, πρὸς διαίκρισιν δὲ εἰσήχθη-
σαν οἱ ὅροι Πάσχα ἀναστάσιμον (Pascha
dominicæ resurrectionis) καὶ Πάσχα σταυ-
ρώσιμον (Pascha dominicæ passionis).

Ἐξετάζοντες δὲ, ποῦ τῆς ἀρχαίας ἐκκλησίας
ἐκάτερος τῶν περὶ τὴν τέλειον τοῦ Πάσχα

χὰς τὴν πρῶτην κυρίως ἡμέραν τῆς παρ' Ἑβραίοις
ἀπὸ τῆς ιδ' μέχρι τῆς κα'. Νισάν ἀγομένης εορτῆς,
εἰς ἀνάμνησιν τῆς ὑπὸ τοῦ ἑξολοθρευτοῦ ἀγγέλου ἐν-
δειχθείσης φειδοῦς πρὸς τὰ πρωτότοκα τοῦ ἐν Αἴγυ-
πτῳ Ἰσραὴλ καὶ ἐντεθῆεν καὶ τῆς ἐν τῆς χώρας
ταύτης ἐξόδου· αἱ ἐπέμεναι δὲ ἐπὶ τὰ ἡμέραι, αἱ ἀπὸ
τῆς πρωίας τῆς ιε'. Νισάν μέχρι τῆς κα', ἐκαλοῦντο
εορτὴ τῶν ἀζύμων. Τὴν ἐσπέραν τῆς ιδ', Νισάν, ἦ-
τις, ὡς εἴρηται, κυρίως Πάσχα ὀνομάζετο τὸ πρῶτον,
ἐθῆτο δὲ πασχάλιος ἀμνός. Τὸ ἀνάλογον ἑλληνικὸν ὀ-
νομα Πάσχα καὶ τὸ λατινικὸν Pascha ἐσηματίσθη-
σαν κατὰ τὸν ἀραμαϊκὸν τύπον Πάσχα. Ὅπως δὲ ἡ-
μαρτημένη ἢ παρὰ Τροτουλιανῶ (advers. Jud. v. 10)
καὶ Χρυσοστόμῳ (ὁμιλ. ε. εἰς τὴν Α', πρὸς Τι-
μόθ.) παραγωγὴ ἐν τοῦ πάσχειν.

1) Ἐπιστημονικῶς ἀκριβεῶς χάριν εἰρησθῆναι, ὅτι δὲν
εἶναι εἰσὶν ὀριστικῶς βεβαιωμένον τὸ ζήτημα, εἰ ὄντως
οἱ ἐξ Ἰουδαίων χριστιανοὶ κατὰ τὴν ιδ'. Νισάν εορ-
ταζον εἰς ἀνάμνησιν τῆς παρὰ τοῦ Σωτήρος τελέσεως
τοῦ μυστικοῦ δείπνου, διότι κατ' ἄλλους αἱ ἐξ Ἰου-
δαίων χριστιανικαὶ κοινότητες τὴν ιδ'. Νισάν ἐπέτε-
λουν τὴν μνήμην τοῦ πάθους τοῦ Σωτήρος (πρβ. Ν.
Λαμαλά, Ἐισαγ. εἰς τὴν Κ. Διαθήκην σελ. 213-216).

τρόπον ἀπαντᾷ, ἐξορίσκομεν, ὅτι τὸ μὲν ἔθιμον
τῶν ἐξ Ἰουδαίων χριστιανῶν ἐπεκράτει ἐν τῇ
Ἀνατολῇ καὶ ἀλλεῖστα τῇ ἐλλάσσονι Ἀσίᾳ, τὸ
δὲ τῶν ἐξ ἑθνῶν χριστιανῶν ἐν τῇ Δύσει καὶ
ιδίᾳ τῇ Ρώμῃ.

Ἡ περὶ τῆς ὁ λόγος διαφορὰ τὸ πρῶτον κατὰ
τὰ μέτρα τοῦ β'. αἰῶνος, ἀφορμῆς δοθείσης,
ἐγένετο ἀντικείμενον συζητήσεως, ἀλλ' ἔκρινε
πρακτικῶς ἀποτελέσματος, καθ' ὃν χρόνον δη-
λαδὴ ὁ Σμύρνης Πολύκαρπος ἐπιδήμει ἐν
Ρώμῃ, ἐνθα ἐπίσκοπος ἦν ὁ Μνίκητος (Εὐσεβ.
ἐκκλ. Ἱστορ. ε. 24). Καὶ ὀλίγω δὲ βραδύτερον
(αὐτόθι δ'. 26) πολλὴ ἐγένετο φιλονεικία περὶ
τοῦ ζητήματος τούτου ἐν Λαοδικείᾳ, πολεμοῦν-
τος μὲν τὴν παρὰ τοῖς Ἰουδαῖοις χριστιαν-
οῖς πρῶτον Ἀπολλινάριον τοῦ Ἱερραπόλεως, ὃ
Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς καὶ ὁ Ἰππόλυτος συνε-
φώνουν, συνηγαθόντος δὲ ὑπερᾷ αὐτῆς Μελλί-
τωνος τοῦ Σάρδεως. Τῇ φιλονεικίᾳ ταύτῃ ζωηρὰ
ἐπικυλοῦνθῆσαν ἔρις, λίγροντος τοῦ β'. αἰῶνος,
μεταξὺ τῶν Μικρασιατῶν, ἀντιπροσωπευομέ-
νων ὑπὸ τοῦ Ἐφέσου Πολυκράτους (αὐτόθι
ε'. 22), καὶ τῶν Ῥωμαίων, ὧν ἡγήτοιο ὁ ἐπί-
σκοπος αὐτῶν Βίκτωρ, συμμέλους ἔχων καὶ
πολλὰς τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσεως ἐκκλη-
σίας, αἷς ὅμως οὐκ ἤθεσαν ἠεπάτομος καὶ ἀν-
θάδης τοῦ ἡρέτου διαγωγῆ. Ὅτε δὲ καὶ ἡ λίαν
ἐπικίνδυνος ἀβη ἔρις οὐδὲν διὰ τὴν καθό-
λου ἐκκλησίαν ἔσχεν εὐκταῖον ἀποτελέσματος, ἐμ-
φότεραι αἱ μεριθεὶς ἐτήρουν ἐρεξίης τὴν ἰδίαν
αὐτῶν πρῶτον (Σωξομ. ἐκκλ. Ἱστορ. α'. 16)
μέχρι τῆς πρώτης ἐν Νικαίᾳ οἰκουμένης
συνόδου, ἣτις δὲ ἔλασαν τὴν ἐκκλησίαν ἐθὲ-
σπισεν, ἵνα ἐν μίᾳ καὶ τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ἐκ συμ-
φώνου εορτάζηται τὰ Πάσχα. Καὶ κανὼν μὲν
ρητὸς δὲν ὑπάρχει περὶ τοῦ ἀντικείμενου τού-
του, τὸ ἐπίσημον ὅμως τῆς συνοδικῆς ἀπο-
φάσεως καταφαίνεται ἐκ τῆς παρὰ Σωκράτει
(Ἐκκλ. Ἱστορ. α'. 9) σωζομένης ἐπιστολῆς τῆς
συνόδου πρὸς τὴν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἐκκλησίαν·
«ἐδαγγελιζόμεθα δὲ ὑμῖν, περὶ τῆς συμφωνίας
τοῦ ἀγιωτάτου Πάσχα, ὅτι ἡμετέρας εὐχαίς
κατωρθώθη τοῦτο τὸ μέρος· ὅστε πάντας τοὺς
ἐν τῇ ἐκκλ. ἀδελφούς, τοὺς μετὰ τῶν Ἰου-
δαίων τὸ πρότερον ποιούντας, συμφώνως Ῥω-
μαίους καὶ ἡμῖν καὶ πᾶσι τοῖς ἐξ ἀρχαίων
μεθ' ἡμῶν φυλάττουσι τὸ Πάσχα ἐκ τοῦ δεῦρο
ἄγειν» (πρβ. καὶ Εὐσεβ. βίβιον Κωνσταντίν. γ'.
18 καὶ 14). Λεῖψματα τῶν τῆς ἀρχαίας Ἰουδαί-
ζούσης συνηθείας ὁπαδῶν διεσώθησαν ἐν ἀνα-
τολῇ ὑπὸ τὸ ὄνομα τῶν τεσσαρεσκαιδεκατητῶν
ἢ τετραδιδιτῶν (quartodecimani) μέχρι τοῦ
ε'. αἰῶνος (πρβ. κανον. 7 τῆς ἐν Λαοδικ. συνόδ.,
Ἐπιφυν. αἰγρῶ. 50 καὶ καν. 7 τῆς Β'. οἰκου-
μεν. συνόδ.).

2) Ὁ Πασχάλιος κανὼν. Ἐν ᾧ ἐν τῇ δύσει
ἤδη κατὰ τὸ πρῶτον τέταρτον τοῦ γ'. αἰῶνος

ἀναφαίνεται ἀτελεῖς δοκίμιον πρὸς καθορισμὸν
τῆς τοῦ Πάσχα εορτῆς, ὁ Πασχάλιος δηλαδὴ
κανὼν τοῦ ἐν Ἱταλίᾳ ἐπίσκοπου Ἰππολύτου,
μετὰ τὰ μέτρα τοῦ αὐτοῦ αἰῶνος κινήσαν
καὶ οἱ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἐκκλησιαστικοὶ διδασκα-
λοι πασχαλίους κύκλους καὶ δὴ μαθηματικῶς
ὀρθότερους, ἐν οἷς πρῶτος Διονύσιος ὁ Ἀλε-
ξανδρεὺς (Εὐσεβ. ἐκκλ. Ἱστορ. ζ'. 20 «ἐν ἐπι-
στολῇ εορταστικῇ κανὼνα ἐπέθηκεται ὀκταετηρί-
δος, ὅτι μὴ ἄλλοτε ἢ μετὰ τὴν ἐαρινὴν ἰσημε-
ρίαν προσήκοι τὴν τοῦ Πάσχα εορτὴν ἐπιτελεῖν
παριστάμενος»). Τῷ παραδείγματι τοῦ Διону-
σίου ἠκολούθησεν ὁ Λαοδικείας ἐπίσκοπος,
ἀλεξανδρεὺς δὲ τὸ γένος, Ἀνατόλιος, αὐὸ δ
κανὼν κατὰ τὸν Εὐσέβιον (αὐτόθι ζ'. 32) ἐν-
νεαδεκαετηρῆς ἦν. Οἱ Πασχάλιοι οὕτοι τῶν
Ἀλεξανδρινῶν κανόνες τελειότερον ἐφεξῆς ἐξα-
κριβούμενοι καὶ διαμορφούμενοι εἰσήχθησαν
ταχέως οὐνεὶ γνώμονες ἐν ταῖς ἐκασταχοῦ
ἐκκλησίαις. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ ἐν Νικαίᾳ σύνο-
δος ἀνέθετο τοῖς Ἀλεξανδρείας ἐπισκόποις τὴν
φροντίδα κατ' ἔτος πᾶ ὑπολογίζεσθαι τὴν τοῦ
Πάσχα ἡμέραν καὶ ἐγκρίτως τῇ ὅλῃ ἀνακυ-
κλῶσιν ἐκκλησίᾳ τὸ τῶν ὑπολογισμῶν τούτων
πρόγραμμα, τοῦθ' ὅπερ καὶ ἐγένετο διὰ τῶν οὕτω
καλουμένων εορταστικῶν ἐπιστολῶν (episto-
lae paschales), αἵτινες ἐξ Ἀλεξανδρείας ἐξε-
πέμποντο συνήθως κατὰ τὴν τῶν Ἐπιφανίου-
ἡμέραν. Ἐἰ ἀνακοίνωσις αὕτη indicium ἐκα-
λεῖτο paschalis ἢ indicium festorum pas-
chalis, διότι ἐκ τοῦ καιροῦ τῆς τοῦ Πάσχα
εορτῆς ἐξερχάται καὶ ὁ τῶν λοιπῶν κινήτων
εορτῶν. Τῷ ἀλεξανδρινῷ πασχαλίῳ συστήματι
ἠκολούθησαν πλὴν τῶν τῆς Ἀνατολῆς ἐπισκό-
πων καὶ πολλοὶ τῆς Δύσεως, οἷον ὁ Ἀμβρό-
σιος (epist. 23), ἀλλ' ἡ Ρώμη, ἣτις τὸ δὴ
λεγόμενον paschale fuit Græcis amica,
ἰσχυρογνωμότως ἐφύλαττε τὸν ἰδίον αὐτῆς ἀν-
τιμαχόμενον καὶ πλημμελῆ πασχάλιον κανὼνα,
ὥστε τῷ 387 συνέπιπτε τὸ Πάσχα κατὰ μὲν
τοὺς Ἀλεξανδρινούς τῇ 25 Ἀπριλίου, κατὰ δὲ
τοὺς Ῥωμαίους τῇ 21 Μαρτίου, καὶ προῦκ-
πτεν ἄρα διαφορὰ ἐνδὸς μηνὸς καὶ τεσσαρῶν
ἡμερῶν. Ἐντεῦθεν ἡ σύγκυσις διεδέχετο τὴν
σύγκυσιν καὶ ἡ ἔρις τὴν ἐριδα, ἄχρις οὗ τέλος
ἐκαμψεν ἡ Ρώμη τὸν ἀνῆνα, πεισθεῖσα ὑπὸ
τοῦ φωμαίου ἀββᾶ Διονυσίου τοῦ ἐπικαλουμέ-
νου exiguus ἢ ἄσπασθῆ κατὰ τὸ 527 τὸ ἀλε-
ξανδρινὸν σύστημα, ὅπερ ἀπὸ τοῦ χρόνου ἐκέ-
νου μέχρι τοῦ γ'. αἰῶνος βεβαιωθῆναι διεδόθη
καὶ ἴσχυσε καθ' ἅπαντα τὸν χριστιανικὸν κό-
σμον. Ἐκτοτε πανηγυρίζεται τὸ Πάσχα πάν-
τοτε καὶ πανταχοῦ τῇ Κυριακῇ, τῇ ἀμέσως
ἐπομένη τῇ ἐαρινῇ πανσελήνῳ συμβαινούσῃς
δὲ τῆς ἐαρινῆς πανσελήνου ἐν ἡμέρᾳ Κυριακῇ,
ἀναβάλλεται ἢ τοῦ Πάσχα εορτὴ εἰς τὴν ἀμέ-
σως ἀκολουθοῦσαν Κυριακῇ, καὶ τοῦτο, ἵνα

μὴ τὸ χριστιανικὸν Πάσχα συμπέτῃ μετὰ τοῦ
Ἰουδαικοῦ. Χρονικὰ λοιπὸν ὅροι, ἢ δὲν θύνα-
ται τὰ ὑπερβῆ ἢ τοῦ Πάσχα εορτῆ, τίθενται
ἐνθεν μὲν ἢ 21 Μαρτίου, ἐτέρωθεν δὲ ἢ 18
Ἀπριλίου, αἵτινες εἶναι αἱ ἐνδεχόμεναι τῆς ἐα-
ρινῆς πανσελήνου ἡμέραι, καὶ κατὰ τὰ χρονικὰ
ταῦτα ὅροι τὸ προκατατερον μὲν Πάσχα πανη-
γυρίζεται τὴν 22 Μαρτίου, τὸ ὀψιμαίτερον δὲ
τὴν 25 Ἀπριλίου.

3) Ἡ πρὸ τοῦ Πάσχα νηστεία. Τῆς εορτῆς
τοῦ Πάσχα προηγείται νηστεία, καλουμένη
τεσσαρακοστὴ (Quadragesima), κατ' ἀναλο-
γίαν πρὸς τὰ ἐν τῇ Π. καὶ Κ. Διαθήκῃ παρα-
δείγματα, οἷα ἡ τεσσαρακονθήμερος νηστεία
τοῦ Σωτήρος (August. Sermon. 205), τοῦ Μωϋ-
σεὺς καὶ Ἠλιοῦ (Hieronym. comment. in
Isa. c. 58), ἢ πρὸς τὰς τεσσαράκοντα περὶ τοῦ
ἔτους ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Ἰησοῦ μέχρι τῆς
πρωίας, καθ' ἣν ἀνάστη, ἢ τέλος τὴν τεσσαρα-
κονταετη ἐν τῇ ἐρήμῳ τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ
διαμονὴν (August. serm. 264). Ἡ διάρ-
κεια τῆς πρὸ τοῦ Πάσχα νηστείας ταύτης τὸ
κατ' ἀρχαίαν, ἐπὶ Ἐιρηναίου δηλαδὴ καὶ τῶν πρὸ
αὐτοῦ, λίαν παρήλλασε, τῶν μὲν μίαν ἢ καὶ
πλείους ἡμέρας νηστεύοντων, τῶν δὲ τεσσα-
ράκοντα μόνον ὥρας (πρβ. τὴν παρ' Εὐσεβ.
ἐκκλ. Ἱστορ. ε'. 24 ἐπιστολ. τοῦ Ἐιρηναίου πρὸς
Βίκτωρα). Καὶ μετὰ ταῦτα δὲ, ὅτε ἐμνημόθη ὁ
τῆς νηστείας ταύτης χρόνος, δὲν ἐμορφώθη ἀ-
μέσως γενικῇ καὶ συμφώνως ἐκκλησιαστικῇ
πρᾶξι, ἀλλ' οἱ ἐν Ρώμῃ μὲν (Σωξομ. ἐκκλ.
Ἱστορ. ε'. 22) τρεῖς ἐνήστευον ἐβδομάδας, οἱ
δὲ ἐν Ἰλλυριοῖς καὶ ὅλῃ τῇ Ἑλλάδι καὶ οἱ ἐν
Ἀλεξανδρείᾳ σὺν τοῖς Παλαιστινοῖς ἐξ (Σω-
κράτ. αὐτόθι), ἐπὶ δὲ οἱ ἐν τῇ ἀνατολῇ καθό-
λου, τῇ Κωνσταντινουπόλει δηλαδὴ καὶ τοῖς
πέριξ ἔθνεσι μέχρι Φοινίκων (Σωξομ. αὐτόθι
καὶ Σωξομ. ἐκκλ. Ἱστορ. ζ'. 19). Ἐνταῦθα πα-
ρατηροῦμεν, ἀκολουθοῦντες τῷ ἡμετέρῳ Ῥομ-
πότη (πρβ. Αἰτουοργικ. σελ. 99 καὶ 100), ὅτι
οἱ εἰς ἐξ μόνον ἐβδομάδας περιορίζοντες τὴν
Μ. Τεσσαρακοστὴν περιελάμβανον ἐν αὐτῇ καὶ
τὴν Μ. Ἐβδομάδα, ἣς ἀρχὴν ἐθεώρουν τὴν
Κυριακὴν τῶν Βαῖων. Τοῦτο δὲ συνέβη ἐν
Ρώμῃ, ὅτε καὶ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ταύτῃ εἰσήχθη-
σαν αἱ ἐξ τῆς νηστείας ἐβδομάδες· ἀλλ' ἐπειδὴ,
ἀφαιρουμένων τῶν ἐξ Κυριακῶν (πρβ. Gregor. M. Homil. in Evang. I, 16, Cassian. Collat. L. XXI, c. 25 καὶ Σωξομ. ἐνθα
καὶ ἀνωτέρω), ἔμεινον τριακόνητα ἐξ ἡμέραι, ὁ
Πάπας Γρηγόριος ὁ Β'. (715—731) προσέθη-
κε καὶ ἄλλας τέσσαρας ἡμέρας πρὸς συμπλή-
ρωσιν τοῦ τεσσαράκοντα ἀριθμοῦ· καὶ οὕτως
ἴσχυται ἐκτοτε παρὰ Λατίνους ἢ Μ. Τεσσαρα-
κοστὴ ἀπὸ τῆς Τετάρτης (dies cinerum) τῆς
7ης πρὸ τοῦ Πάσχα ἐβδομάδος. Ὅσοι δὲ ἐπὶ
ἐνήστευον πρὸ τοῦ Πάσχα ἐβδομάδας, ὅπερ

ἐπεκράτησεν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἐκκλησίᾳ, ἐχώριζον τὴν Μ. Ἑβδομάδα ἀπὸ τῆς Τεσσαρακοστῆς ὡς καὶ τὸ Σάββατον τοῦ Λαζάρου καὶ τὴν Κυριακὴν τῶν Βαῖων καὶ οὕτως ἀπηρτίσθη παρ' ἡμῶν ἡ Μ. Τεσσαρακοστή (προβ. καὶ Neander, Kirchengeschichte, B. III, p. 424 ἐν τῇ δευτέρᾳ ὑποσημειώσει περὶ τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ ἐκκλησίας, ἐνθα κατὰ τὰ τέλη ἤδη τοῦ δ'. αἰῶνος πλήρης ἀπαντᾷ τεσσαρακονθήμερος πρὸ τοῦ Πάσχα νηστεία, ὡς ὁ ἐκκλησιαστικὸς οὐτός ιστοριογράφος συνάγει ἐκ τῆς γ'. κατὰ Ἰουδαίων ἡμιλείας § 4 τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου).

Ὁ μόνον δὲ περὶ τῶν ἡμερῶν τῶν ἡμερῶν, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν τροπῶν τῆς νηστείας καὶ τὸ εἶδος τῶν βρωμάτων, ὧν ἀπέχοντο οἱ χριστιανοί, παρατηρεῖται μεγάλη διαφορὰ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἐκκλησίᾳ (Σωκρ. Ἐνθα καὶ ἀνωτέρω «ἔστι δὲ εὐρεῖν οὐ μόνον περὶ τῶν ἡμερῶν τῶν ἡμερῶν διαφωνοῦντας, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀποχὴν τῶν ἐδεσμάτων οὐχ ὁμοίαν ποιουμένων» οἱ μὲν γὰρ πάντῃ ἐμψύχων ἀπέχονται, οἱ δὲ τῶν ἐμψύχων ἔχθους μόνους μεταλαμβάνουσι· τινὲς δὲ σὺν τοῖς ἔχθουσι καὶ τῶν πτηνῶν ἀπογοῦνται, ἔξ ὕδατος δὲ αὐτὰ κατὰ τὸν Μωϋσεῖα γεγενῆσθαι λέγοντες· οἱ δὲ καὶ ἀροδρόων καὶ ὧων ἀπέχονται· τινὲς δὲ καὶ ξηροῦ ἄρτον μόνον μεταλαμβάνουσι· ἄλλοι δὲ οὐδὲ τούτου, ἔτεροι δὲ ἄχρις ἐννάτης ὥρας νηστεύοντες διάφορον ἔχουσι τὴν ἐστίασιν, ἄλλως τε παρ' ἄλλοις φύλοις, καὶ μυρία αἰτία οὐσαι τυγχάνουσι» καὶ Χρυσοστ. ἡμιλ. δ'. εἰς τοὺς ἀνδριάντ.). Τὴν ἐν τῷ ζητήματι τῆς νηστείας διαφωνίαν ταύτην κερῶνται νὰ ἐξηγήσῃ ὁ Σωκράτης (ἐνθα καὶ ἀνωτέρω) δι' ὧν λέγει «ἐπειδὴ οὐδεὶς περὶ τούτου ἐγγράφον ἔχει δεῖξαι παράγγελμα, δῆλον, ὡς καὶ περὶ τούτου τῇ ἐκείνου γνώμῃ καὶ προαιρέσει ἐπέτρεψαν οἱ ἀπόστολοι, ἵνα ἕκαστος μὴ φθῶ, μηδὲ ἔξ ἀνάγκης τὸ ἀγαθὸν κατεργάσῃται». Ἄλλ' ὁ ἀποστολικὸς κανὼν 69, ὁ Τερτουλλιανὸς (καὶ Marcollam 27 ἢ 54), ὁ πάπας Λέων (Serm. de quadragesim. 49) καὶ ἄλλοι εἰς ἀποστολικὴν ἀνάγνωσι παραδόσει τὴν τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς τήρησιν.

Σκοπὸς δὲ τῆς νηστείας ἦν τὸ δεύτως προ- παρασκευασθῆναι πρὸς ἀξίαν τοῦ μυστηρίου τῆς θείας εὐχαριστίας μετάληψιν καὶ χριστιανοπρεπῆ τῶν ἐπικειμένων ἑορτῶν πανήγυριν (Χρυσοστ. ἡμιλ. γ'. κατὰ Ἰουδ.). Διαφορῶντος τοῦ τῆς νηστείας χρόνου, καθ' ἣν πολλὰ πανταχοῦ ἡ ἡσυχία ἐβασίλευε καὶ οὕτε ἐν ἐσπέρας ἑδόντων ἦν ἀκοῦσαι, οὔτε ἐν ἡμέρας θυροβούτων καὶ μεθύοντων, οὐ κραζόντων, οὐ μαχομένων (Χρυσοστ. ἡμιλ. α'. εἰς τὴν Ἄνν. καὶ ἡμιλ. β'. εἰς τὴν Γένεσ.), οἱ τοῦ θείου λόγου κήρυκες σύντονον καὶ ἐπιμελῆ συνίστων τοῖς πνευματικοῖς αὐτῶν τέκνοις τὴν τῶν Ἁγ. Γρα-

φῶν μελέτην, παρώρουν εἰς ἐλεημοσύνην καὶ πρόνοιαν ὑπὲρ τῶν πεισθέντων, παρῆνον ἐπιεικῶς καὶ φιλανθρωπίως νὰ χροῦνται οἱ κύριοι τοῖς δούλοις, παρεκλίνουν εἰς ἀμοιβαίαν καταλλαγὴν καὶ τῶν ἐριδῶν καὶ διενέξουν καταστολήν. Πρὸς τούτοις οἱ ἱεροὶ ῥήτορες σφοδρῶς κατεπολέμουν τὴν πεπλανημένην ἐκείνων δόξαν, οἵτινες ἐπαρκῆ ἤγουντο τὴν σωματικὴν μόνον νηστείαν (Χρυσοστ. ἡμιλ. γ'. εἰς τοὺς ἀνδριάντ. «νηστεύεις; δεῖξόν μοι διὰ τῶν ἔργων αὐτῶν ποῖων ἔργων; φησὶν· ἐν ἰδῆς πένητα, ἐλέησον· ἐν ἰδῆς ἐχθρῶν, καταλλάγηθι· ἐν ἰδῆς φίλων εὐδοκίμοῦντα, μὴ βασκῆνῃς· τί γὰρ ὄφελος, ἵνα μὲν ὀφειδῶν καὶ ἔχθρῶν ἀπεχώμεθα, τοὺς δὲ ἀδελφούς θάνατον καὶ κατεσθίωμεν»). Ἐπίσης ἤλεγχον καὶ τὴν ἀκολασίαν ἐκείνων, οἵτινες τὸ γράμμα μόνον τῶν περὶ νηστείας διατάξεων τηροῦντες, ἐθεράπευον τὴν λαίμαργίαν καὶ κοιλοθυλείαν, ποικίλοις ἐντροφῶντες καὶ ἐξελητημένοις βρώμασι, «κλαινισμῶν, ὡς λέγει ὁ ἱερὸς Ἀβουστίνος (Serm. 210), non sit quadragesima prae humilitatis observatio, sed novae voluptatis occasio». Ἐν ταῖς τῶν μεγαλοπόλων ἰδίᾳ ἐκκλησίαις, διαρκούσης τῆς νηστείας, καθ' ἐκείνην μετὰ μεσημβρίαν συνάξεις ἐγίνετο τῶν πιστῶν εἰς κοινὴν προσευχὴν (Χρυσοστ. ἡμιλ. α'. εἰς τὴν Γένεσ.), νόμοι δὲ ἐκκλησιαστικοὶ καὶ πολιτικοὶ αὐστηρῶς ἀνηγόρευον πᾶν τὸ δυνάμενον νὰ διαταρῆξῃ τὴν οὐρανίαν τοῦ ἱεροῦ τούτου καιροῦ γαλήνην (προβ. καν. 51 καὶ 52 τῆς ἐν Λαοδικαίᾳ συνόδ. Cod. Theodos. L. IX. Tit. 35. L. 4 καὶ 5).

4) Ἡ Μ. Ἑβδομάς, ἡ Κυριακὴ τῆς Ἀναστάσεως καὶ τὸ Ἀντίπαυχα. — Τὴν Μ. Τεσσαρακοστὴν ἐπεσφραγίζεν ἡ Μεγ. Ἑβδομάς (hebdomada magna, septimana maior), καλουμένη οὕτω κατὰ τὸν ἱερὸν Χρυσόστομον (ἡμιλ. γ'. εἰς τὴν Γένεσ.), «ἐπειδὴ μεγάλα πρὸς καὶ ἀπόρητα τυγχάνει τὰ ὑπάρξαντα ἡμῶν ἐν αὐτῇ ἀγαθὰ ἐν γὰρ ταύτῃ ὁ χρόνος ἐλύθη πόλεμος, θάνατος ἐσβέσθη, κατέργα ἠνθρώπι τοῦ διαβόλου ἡ τυραννὶς κατελύθη, τὸ σκεῦός αὐτοῦ διεσπάρθη, Θεοῦ καταλλαγὴ πρὸς ἀνθρώπους γέγονεν». Ἡ Μ. Ἑβδομάς διεκρίνετο διὰ τῶν καθημερινῶν ἐωθινῶν τε καὶ ἑσπερινῶν ἐν τοῖς ἱεροῖς ναοῖς συνάξεων τῶν πιστῶν (Μ. Βασιλ. περὶ νηστ. λόγ. β'), δι' ἐντελοῦς ἀργίας (ἀποστολ. διαταγ. ἡ. 33), κύστηρας νηστείας (αὐτοῦ. ε. 18 καὶ Ἐπιφαν. ἐκθ. πίστ. § 22) καὶ ἔργων τῆς χριστιανικῆς ἀγάπης (Χρυσ. ἡμιλ. εἰς τὴν Μ. Ἑβδομ. καὶ ἡμιλ. λ'. εἰς τὴν Γένεσ.). Κατὰ τὴν ἀρίαν ταύτην ἑβδομάδα ἐπεχειρία ἐδίδοτο πᾶσι τοῖς ἐκ κοινῆς πράττουσι, τῶν δικαστηρίων αἱ θύραι ἐκλείοντο καὶ βασιλικὰ πανταχοῦσε κατεπέμ-

ποντο γράμματα, τοῖς τὸ δεσμοτήριον οἰκοῦσι τὴν ἐκ τῶν δεσμῶν ἔρριψιν εὐαγγελιζόμενα (Χρυσοστ. αὐτόθι καὶ Cod. Theodos. L. II. Tit. 8 de feriis. L. 2, Cod. Justin. L. III. Tit. 2 L. 8, Cod. Theodos. L. IX. Tit. 38 de indulg. L. 3).

Ἡ πρώτη τῆς Μ. Ἑβδομάδος ἡμέρα ἦν ἡ Κυριακὴ τῶν Βαῖων (Κυριακὴ ἢ ἡμέρα τῶν Βαῖων), ἣτις ἐφορτάζετο εἰς ἀνάμνησιν τῆς πανηγυρικῆς πρὸ τοῦ πάθους εἰσόδου τοῦ Σωτῆρος εἰς Ἱεροσόλυμα καὶ τῆς ἐπισήμου κτύτου ὡς Μεσσίτου ἀνακηρύξεως. Τὰ πρῶτα τῆς ἑορτῆς ταύτης ἔγρη ἀπαντῶσι παρὰ τῷ Ἐπιφανίῳ ἐν ταῖς θύραις αὐτοῦ περὶ Βαῖων ἡμιλείας καὶ τῷ Χρυσοστόμῳ ἐν ταῖς ἡμιλείαις αὐτοῦ εἰς τὴν Μ. Ἑβδομάδα, ἵνα μία ὑπόθεσιν ἔχει τὴν βαϊφόρον Κυριακὴν. Ἐν τῇ Ἀύσει δὲ μόλις κατὰ τὸν ἡ. αἰῶνα φαίνεται ἡ Κυριακὴ αὕτη ὑπὸ τὸ ὄνομα Dominica palmarum γενικῶς πανηγυριζομένη.

Ἡ δὲ Πέμπτη τῆς Μ. Ἑβδομάδος (ἡ μεγάλη Πέμπτη, ἡ ἁγία Πεντάς, feria quinta Paschae) ἦν κατὰ τὸν δ'. ἤδη αἰῶνα καὶ τὰς ἀρχαῖς τοῦ ε. αἰῶνος (Χρυσοστ. ἡμιλ. εἰς τὴν προδοσ. τοῦ Ἰουδα καὶ εἰς τὸ Πάσχα κτλ.) καθιερωμένη τῇ μνήμῃ τοῦ τελευταίου δεῖπνου, ὅπερ ὁ Σωτὴρ μετὰ τῶν μαθητῶν ἔφαγεν, ὅποτε καὶ τὴν θλίαν ἐτέλεσεν εὐχαριστίαν (Dies coenae Domini). Τὴν μεγάλην Πέμπτην πάντες καθόλου οἱ πιστοὶ ἠπειρόντο πρὸς τὴν τῶν φρικτῶν μυστηρίων κοινωνίαν, ἣτις ἐνιαχοῦ τὴν ἡμέραν ταύτην κατ' ἐξαιρεσιν περὶ τὰς μετὰ μεσημβρίαν ἢ ἑσπερινὰς ὥρας ἐλάμβανε χώραν (c. 28 Concil. Hieron. τοῦ ἔτους 393 καὶ Augustin. epist. 54 ad Januarianum § 9). Τῇ Μ. Πέμπτῃ ἐγίνετο καὶ ἡ τῶν Κατηχουμένων ἀκούσις, ἀπαγγελλόντων τὸ παραδοθὲν αὐτοῖς τῇ Κυριακῇ τῶν Βαῖων σύμβολον τῆς πίστεως, ἐπὶ δὲ καὶ ἡ τῶν μετανοούντων παραδοχὴ εἰς τοὺς κόλπους τῆς ἐκκλησίας, ἐπιτερομένης αὐτοῖς τῆς τῶν ἀρχόντων μυστηρίου μεταλήψεως (Ambros. epist. 33).

Ἡ ἕκτη τῆς Μ. Ἑβδομάδος ἡμέρα (Παρασκευῆ, parasceve, ἡμέρα τοῦ σταυροῦ, dies dominicae passionis) ἐτήρειτο ὡς ἡμέρα μετανόιας καὶ αὐστηροτάτης νηστείας εἰς ἀνάμνησιν τοῦ πάθους καὶ τοῦ θανάτου τοῦ Ἰ. Χριστοῦ (Fert. de orat. c. 14 καὶ ἀποστολ. διαταγ. ε. 18 καὶ 19), διὸ καὶ κατὰ τὰς συνάξεις τῶν πιστῶν ἀνεγινώσκετο ἐκ τοῦ Ἐδαγγελίου ἡ ἱστορία τῆς σταυρώσεως τοῦ Σωτῆρος (August. serm. 218). Ἐν ταῖς ἀπὸ τὴν Συρίαν ἐκκλησίαις τὴν Μ. Παρασκευὴν συνήρχοντο οἱ πιστοὶ ἔξω τῆς πόλεως ἐν τοῖς ναοῖς τῶν μαρτύρων, ἐνθα καὶ τὰ κοιμητήρια ἐφρόσκοντο. Τὴν συνήθειαν ταύτην ἐξηγεῖ ὁ

Χρυσόστομος ἐν τῇ ἡμιλίᾳ εἰς τὸ ὄνομα τοῦ κοιμητηρίου καὶ εἰς τὸν σταυρὸν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν. «Τὸ οὖν ἔστιν ἡ αἰτία; σταυροῦ μνησίαν ἐπιτελοῦμεν, ὁ δὲ σταυρωθεὶς ἔξω τῆς πόλεως ἐσταυρώθη διὰ τοῦτο ἔξω τῆς πόλεως ἡμᾶς ἤγαγε· τῷ γὰρ ποιμένι, φησὶν, ἀκολουθεῖ τὰ πρόβατα· ἐνθα ὁ βασιλεὺς, ἐκεῖ καὶ οἱ στρατιῶται· τίνος δὲ ἕνεκεν ἐν τῷ μαρτυρίῳ τούτῳ καὶ οὐχὲν ἐν ἑτέρῳ; . . . ὅτι ἐνταῦθα τῶν νεκρῶν κείται πλῆθος· ἐπεὶ οὖν σήμερον Ἰησοῦς πρὸς τοὺς νεκροὺς κατέβη, διὰ τοῦτο ἐνταῦθα συλλεγόμεθα διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸς ὁ τόπος κοιμητήριον ἰδύμασται, ἵνα μάθῃς, ὅτι οἱ τετελευτηκότες καὶ ἐνταῦθα κείμενοι οὐ τεθνήσκουσιν, ἀλλὰ κοιμῶνται καὶ καθυπόδουσιν».

Ἡ τελευταία τῆς Μ. Ἑβδομάδος ἡμέρα (τὸ μέγα ἢ ἄγιον Σάββατον, sabbatum magnum) ἐπίσης ὡς ἡμέρα αὐστηροτάτης νηστείας καθ' ὅλην τὴν ἐπ' οὐρανῶν ἐκκλησίαν τηρουμένη, διότι κατ' αὐτὴν ὁ Σωτὴρ εἰς τὸ μνημεῖον ἀπετέθη καὶ εἰς Ἄδου κατήλθεν, ἦν ἕνα καθιερωμένη ὡς ἡμέρα τοῦ βαπτίσματος, ὅπερ κατὰ τὸν μετὰ μεσημβρίαν χρόνον ἐτελεῖτο (προβ. Χρυσοστ. ἐπιστ. πρὸς τὸν Ρόμης Ἰννοκέντιον καὶ Augustin. serm. 223 in vigil. 5). Τὴν νύκτα κατέλαμπε τὰς πόλεις γενικῆ πρωταψία, ὥστε, καθὰ λέγει ὁ Εὐσέβιος (ἐν βίῳ Κωνσταντίν. δ'. 22) λαμπρὰς ἡμέρας τηλευγεστέρας τὴν μυστικὴν διανυκτέρευσιν ἀποτελεῖσθαι (προβ. καὶ Γρηγορ. Ναζιανζ. λόγ. εἰς τὸ ἡγ. Πάσχα), οἱ δὲ πιστοὶ, ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ συναθροισόμενοι, ἐρηγοροῦν ἕως ἀλεκτοροφωνίας, ψάλλοντες, προσευχόμενοι, ἀνεγινώσκοντες τὰς ἁγίας Γραφὰς καὶ τοῦ κηρύγματος ἀκούοντες (παννυχίδες, vigiliae paschales. προβ. Tertull. ad uxor. L. II. c. 4 καὶ ἀποστολ. διαταγ. ε. 19). Πανταχοῦ δὲ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις χριστιανοῖς ἐκράτει ἡ πίστις, ὅτι κατὰ τὴν νύκτα τοῦ Μ. Σαββάτου μέλλει καὶ πάλιν νὰ ἔλθῃ ὁ Χριστὸς ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ ὡς Θεὸς (Lactant. instit. divin. VII, 19 καὶ Hieronym. comment. in Matth. XXV, 6).

Πάσας ταύτας τὰς πενθίμους ἡμέρας διεδέχτο ἡ χαρμόσυνος Κυριακὴ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Σωτῆρος (dies dominicae resurrectionis, τὸ Πάσχα, πασχαλὶος ἑορτή, Pascha, Κυριακὴ ἢ μεγάλη), ἣς ὑποφωσκούσης, οἱ πιστοὶ, χαίροντες καὶ ἀγαλλόμενοι, εὐαγγελίζοντο ἀλλήλοις τὴν ἐκ νεκρῶν ἔγερσιν τοῦ θανάτου τὸν θάνατον πατήσαντος Κυρίου καὶ ἁγίου φιλήματι κατησπάζοντο ἀλλήλους. Πόσον ἡ τοῦ Πάσχα ἑορτὴ τιμὰ καὶ ἁγία ἦν τῇ ἀρχαίᾳ χριστιανικῇ ἐκκλησίᾳ, βαθύτατα συναισθανομένη τὰ τοῦ ἀποστόλου ἐκεῖνα ἐν τῇ Α'. πρὸς Κορινθίους κ'. 14 «εἰ δὲ Χριστὸς οὐκ ἐγήγερται, κενὸν ἔρα καὶ τὸ κήρυγμα ἡμῶν, κενὴ

καὶ ἡ πίστις ἡμῶν, καταφάσκειται ἐξ ὧν πλή-
 ρους ἰεροῦ ἐνθουσιασμοῦ ὁ ἐκ Ναζιωνζοῦ ὑψι-
 πέτης φθέγγεται θεολόγος ἐν τῷ πανηγυρικῷ
 εἰς τὸ ἄγιον Πάσχα. «Πάσχα, Κυρίου Πά-
 σχα, καὶ πάλιν ἐρῶ Πάσχα, τιμὴ τῆς ἀγίας
 Τριάδος, αὕτη ἑορτῶν ἡμῶν ἑορτὴ καὶ πανη-
 γύρειον πανήγυρις, τοσοῦτον ὑπεράρτουσα πά-
 σας οὐ τὰς ἀνθρωπικὰς καὶ χαμῶ ἐρχομένης,
 ἀλλ' ἦδη καὶ τὰς αὐτοῦ Χριστοῦ καὶ ἐπ' αὐτῷ
 τελουμένης, ὅσον ἀστέρως ἥλιος». Κατὰ τὴν
 μεγάλην ταύτην καὶ ἐπιφανῆ ἑορτὴν συνη-
 χοντο οἱ πιστοὶ εἰς πανηγυρικὴν τοῦ Θεοῦ
 λατρείαν καὶ ἐλάμπρυνον αὐτήν, εὐεργετικὴν
 τεύοντες θεξίαν καὶ ποικίλια τῆς χριστιανικῆς
 ἀγάπης ἔργα κατορθοῦντες, μιμούμενοι οὕτω
 τὰς σωτηρίους εὐεργεσίας.

Ἡ τοῦ ἀναστασίμου Πάσχα ἑορτὴ παρατεί-
 νεται ἐπὶ ἀφοξίης ἡμέρας (Χρυσοστ. λόγ. τῇ
 Μ. Κυριακ. τοῦ Πάσχα καὶ Augustin. epist. 55
 ad Januarium) καὶ ἔληγε τῇ Κυριακῇ
 τοῦ Ἀντίπασχα (Pascha clausum, octava
 paschae). Τῇ Κυριακῇ τοῦ Ἀντίπασχα ἐγί-
 νητο ἐν τῇ λατινικῇ ἐκκλησίᾳ ἡ ἐπίσημος εἰς
 τὴν τάξιν τῶν πιστῶν παραδοχὴ τῶν κατὰ
 τὴν ἡμέραν τοῦ Μ. Σαββάτου βεβατισμένων,
 οἵτινες ἀπεξεδύοντο τότε ἢ ἔφερον ὡς νεοβά-
 πτιστοι καὶ νεόφυτοι λευκὰ ἱμάτια (August.
 Serm. 260 καὶ 376, Pseudo-Augustin. Serm.
 172). Ἐντεῦθεν καὶ ἐκαλεῖτο ἡ Κυρια-
 κὴ αὕτη Dominica in albis, Κυριακὴ ἐν
 λευκοῖς, dies novorum, octava infantium,
 dies neophytorum, ἡ ἅλη δὲ ἑβδομάς μέχρι
 τῆς Κυριακῆς ταύτης hebdomas in albis.
 Παρ' Ἑλλησι δὲ ἡ μὲν Κυριακὴ τοῦ Ἀντίπα-
 σχα καινὴ ἐλέγετο Κυριακὴ (Γρηγ. Ναζιανζ.
 λόγ. 10^ο. καὶ καν. 66 τῆς ἐν Τρούλλῳ συ-
 νόδ.) ἢ ἐν μεταγενετέροις χρόνοις Κυριακὴ
 τοῦ Θεοῦ, ἐκ τῆς κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην
 ἀναγινοσκομένης εὐαγγελικῆς περικοπῆς (I-
 ωανν. κ'. 19), ἢ δὲ πρὸ τῆς καινῆς Κυριακῆς
 ἑβδομάς διακαινήσιμος ἢ καινὴ Κυριακὴ ἵσως
 ὠνομάζετο οὕτως ἐξ ἀναλογίας πρὸς τὸ παρὰ
 Λατίνους ὄνομα αὐτῆς (dies novorum ἢ καὶ
 ἕνεκα τῆς παλαιᾶς συνηθείας, καθ' ἣν ἀπὸ τοῦ
 Πάσχα ἤρχετο τὸ ἐκκλησιαστικὸν ἔτος (Ἐδσεβ.
 ἐκκλ. ἱστορ. §. 32, Ἀποστολ. διαταγ. ε'. 13).
 Παρὶ τοῦ πᾶς δὲ ἐφορτάζετο ἡ διακαινήσιμος
 παρ'. καν. 66 τῆς ἐν Τρούλλῳ συνόδου, ἐνθα
 συνίστησιν αὕτη τοῖς πιστοῖς τὴν καθ' ἑλθὼν
 τὴν ἑβδομάδα ταύτην ἐν ταῖς ἀγίαις ἐκκλη-
 σίαις σχολὴν, τὴν ἐν ψαλμοῖς καὶ ᾠδαῖς καὶ
 ᾠδαῖς πνευματικαῖς εὐπροσούνην, τὴν τῶν θείων
 γραφῶν ἀνάγνωσιν καὶ τῶν ἀγίων μυστηρίων
 μετέληψιν, ἀπαγορεύει δὲ τὰς ἰσποδρομίας
 καὶ τὰ παρακλήσιμα κοσμικὰ θεάματα.

Φ. Η. Παπαδόπουλος

Ἱεροκῆρξ τῆς Ἀναστάσεως

**ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΝ ΤΟΙΣ ΓΥΜΝΑΣΙΟΙΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ
 ΤΩΝ ΙΕΡΩΝ ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ**

(Συνέχεια ἴδε προηγούμενον φύλλον)

Ε'.

Χριστιανικὴ Ἠθικὴ.

Τὸ μάθημα τοῦτο δευτέρως κατὰ τὸ τελευ-
 ταῖον γυμνασιακὸν ἔτος διδάσκειται ὡς ἐπιστη-
 μονικὴ ἐπεξεργασία τῆς διδαχθείσης μέχρι
 τοῦδε θρησκευτικῆς καὶ ἠθικῆς βίβης, καὶ ὡς
 χρῆξον πρὸς τοῦτο τῶν φιλοσοφικῶν μαθη-
 μάτων τῆς Ἱστορίας τῆς φιλοσοφίας, ψυχολο-
 γίας καὶ ἠθικῆς φιλοσοφίας, καὶ διῶτι συστη-
 ματικῶς ἐντυποῦν ἐν τῇ διανοίᾳ καὶ καρδίᾳ
 τῆς νεολαίας τὰς θεμελιωδέστερας θρησκευτι-
 κάς καὶ ἠθικὰς ἐννοίας, παρέχει αὐτῇ ὅπλα ἐν
 τῷ ἀμέσως ἀρχομένῳ κοινωνικῷ βίῳ κατὰ τῆς
 πλάνης καὶ τῆς ἀμαρτίας. Ἄλλ' ἵνα ἀσφαλῶς
 ἐντυπωθῇ, δεῖν ἐπιστημονικῶς καὶ αἰσθηματι-
 κῶς νὰ διδάσκηται καὶ οὐχὶ ὡς ἀπλῶς κα-
 ξοῦσιν ἢ καὶ καθηκοντολογία. Ἐκ τοῦ οἰκο-
 γενειακοῦ βίου γνωστικῶς ἦδη οἱ μαθηταὶ τὰ
 θρησκευτικὰ καὶ ἠθικὰ αὐτῶν καθήκοντα, ἐ-
 γνουῦσιν ὅμως τὸν ἐπιστημονικὸν αὐτῶν λό-
 γον, ἵστις δύναται νὰ ἐπιτυχῶς τὴν βούλησίν
 των κατὰ τῆς πλάνης καὶ τῆς ἀμαρτίας. Ἐπὶ
 τὴν ἐκποψὴν ταύτην σπουδαία ἐστὶν ἡ ἐν τοῖς
 Γυμνασίοις ἑλλειψίς τῆς Ἱστορίας τῆς φιλο-
 σοφίας καὶ τῆς φιλοσοφικῆς ἠθικῆς, ἕνεκα δύ-
 νανται νὰ παρῶσιν τῇ Χριστιανικῇ ἠθικῇ
 τὴν ἐπιστημονικὴν αὐτῆς θεμελίωσιν. Ἐπι-
 βλαβεστάτη δὲ αὐτῇ θεωρεῖται καὶ ἡ διδα-
 σκαλίη τῆς ψυχολογίας κατὰ τὸ σύστημα τοῦ
 Ἑρβάρτου, τὸ παραδεχόμενον χείρην ἄγραφον
 τὴν ψυχὴν, πάσας δὲ τὰς καταστάσεις αὐτῆς
 ἐκ τοῦ ἔξωτερικοῦ κόσμου ἐξαρτῶν. Ἄν φαι-
 νεται ἡμῖν, ὅτι ἡ τοιαύτη ψυχολογία καὶ ἡ
 Χρ. Ἠθικὴ ἐξουδετεροῦσιν ἀλλήλας, καὶ οὐκ
 μόνον καὶ σύγχυσιν ἐγκαταλιπένουσαι ἐν τῇ
 διανοίᾳ τῆς νεολαίας; Ἦὼς ὅχι, βίαν ὁ μὲν
 ἱεροδιδασκαλὸς τὴν αὐτὴν ἡμέραν διδάσκει,
 ὅτι ἡ θρησκεία, ὁ ἠθικὸς νόμος καὶ ἡ ἠθικὴ
 συνείδησις εἰσὶν ἕμφωτα, ὁ δὲ τῆς ψυχολογίας
 Καθηγητῆς τοῦναντίον ὅτι εἰσὶ γεννήματα τῶν
 ἔξωτερικῶν παραστάσεων; Ἐπειτα ποῦ μένει
 ἡ ἐνάτης τῆς διδασκαλίας τῶν ἡμετέρων Παι-
 δευτηρίων; Ἐπὶ τοιούτου λοιπὸν ἔρους εἶπε
 ὀνομαστὸν ὁ δυστυχὴς ἱεροδιδασκαλὸς νὰ ἴδῃ
 ἐπιστερομένους ὑπὸ ἐπιτυχίας τοῦς ἀγῶνάς του;
 Τὸ ἐν λόγῳ φιλοσοφικὸν σύστημα ἐκτός τοῦ
 ὅτι δὲν ἀπέκτησιν εἰσέτι καθολικὴν ἐπιστημο-
 νικὴν ἀναγνώρισιν, ἔπραξε νὰ μὴ εἰσαχθῇ ἐν
 τοῖς Παιδευτηρίοις ἡμῶν καὶ ἐν περιπτώσει
 τοῦ ἐναντίου, ἀφοῦ τὸ τίως ἰσχύον περὶ τῶν
 ἐμφύτων ψυχικῶν δυνάμεων σύστημα ἐξηγεῖ
 κάλλιστα πάντα τὰ ψυχικὰ φαινόμενα, καὶ συν-

ἴδει πληρέστατα πρὸς τὰς θεμελιώδεις τῆς
 θρησκείας ἀρχάς, τὰς δυναμείας νὰ μορφώ-
 σωσιν ἠθικὸν χαρακτήρα, οἷον σκοπὸν ἔχει καὶ
 ἡ μέση παιδείσις, καὶ οὐχὶ ἐπιστημονικόν. Ἡ
 Ἐκκλησία πρὸ πάντων, ἦτις ἐν τῇ συνασθῆ-
 σει τῆς εὐθύνης τῆς ἐνώπιον τοῦ νυμφίου αὐ-
 τῆς ἤρξατο ὀδυρομένη ἐπὶ τῇ καχεκτικῇ μορ-
 φώσει τῆς νεολαίας, δεῖν νὰ ἐπιστήσῃ τὴν
 προσοχὴν αὐτῆς ἐπὶ τὴν ὑπονοούμεσιν ταύτην
 τῆς θρησκείας.

Πρὸ μικροῦ παρετηρήσαμεν, ὅτι ἡ ἑλλειψίς
 τῶν φιλοσοφικῶν μαθημάτων τῆς Ἱστορίας
 τῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς φιλοσοφικῆς ἠθικῆς
 ἐστὶ σπουδαιότατη ἀναφορικῶς εἰς τὴν διδα-
 σκαλίαν τῆς Χριστιανικῆς Ἠθικῆς διῶτι τὰ
 εἰρημένα φιλοσοφικὰ μαθήματα οὐ μόνον ἐμ-
 πεδοῦσιν αὐτὴν ἐπιστημονικῶς, ἀλλὰ ἕνεκα τῆς
 κατὰ φύσιν σχεδὸν τοῦ περιεχομένου τῆς Χρι-
 στιανικῆς καὶ φιλοσοφικῆς ἠθικῆς κατὰ τὴν
 πρῶτην μόνον αὐτοῦ διαμέριστον, αἰρεται πᾶσα
 πρὸς τὴν ἐπίσημον ἐπισημοσύνην, ἐπιπροσέτι
 μερῶν περὶ παντὸς θρησκευτικοῦ μαθημά-
 τος, καὶ ἀναδεικνύεται ἐκ τῆς συγκρίσεως ἀμφο-
 τέρων τὸ ὄψος αὐτῆς. Δυστυχῶς ὅμως ἡ δι-
 δασκαλία τῶν δύο τούτων φιλοσοφικῶν μαθη-
 μάτων δὲν συμπεριλαμβάνεται ἐν τῷ προγράμ-
 ματι τοῦ Ἐπιμελητηρίου τῆς Παιδείας ἐν Ἑλλά-
 δι, ὅπερ τὰ ἀριστὸτάτα ἐν Τουρκίᾳ Γυμνά-
 σια ἀκολουθοῦσι πρὸς ἀναγνώρισιν αὐτῶν ὑπὸ
 τοῦ ἑθνικοῦ Πανεπιστημίου. Ἄλλ' ἐπειδὴ τὸ
 εἰρημένον πρόγραμμα προβλέπει ὅτι οἱ ἀπό-
 φροῖτοι ἐν Ἑλλάδι τῶν γυμνασίων ἔμμελλουσι νὰ
 ἀκοροσθῶσιν ἐν φιλοσοφικῶν τούτων μαθη-
 μάτων ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ, τὰ ἡμέτερα Γυ-
 μνάσια, τὰ καταρτίζοντα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δι-
 μοδιδασκαλούς, ὀλιγίστους δὲ μέλλοντας ἐπιστή-
 μονας, ἔπραξε νὰ θεωρήσωσιν ἀναγκαίαν παρ'
 ἡμῶν τὴν ἀναπλήρωσιν τῆς ἑλλείψεως ταύτης.
 Ὡς τὰ Λατινικά, ὡν ἡ χρησιμότης παρὰ τοῖς
 ἀποφοῖτοις τῶν ἡμετέρων Γυμνασίων μένει
 εἰσέτι αἰνίγμα, καταλαμβάνουσι ἡ ὄρος καθ'
 ἑβδομάδα, ἠδύνατο καὶ τὰ δυστυχῆ ταῦτα μα-
 θήματα νὰ ἔχουσιν ἀναλόγους ἀξιώσεις, ἀφοῦ
 μάλιστα ὑπισχυνοῦνται τὸσαῦτα ἀποτελέσματα
 ἐπὶ τῆς μορφώσεως τῆς καρδίας.

Τὸ μάθημα τῆς Χριστιανικῆς Ἠθικῆς συνή-
 θως διαιρεῖται εἰς δύο μέρη, τὸ θεωρητικόν,
 περιλαμβάνον τὰς ἀρχὰς τῆς Χρ. ἠθικῆς καὶ τὸ
 πρακτικόν, περιλαμβάνον τὴν καθηκοντολο-
 γίαν. Ἄριστον διδασκατικὸν ἐργετήριον τοῦ μα-
 θήματος τούτου τυγχάνει ὡσαύτως τὸ τοῦ
 Διομηδοῦς Κυριακοῦ, ἕνεκα τῆς περιεκτικο-
 τάτης συντομίας καὶ διανυστάτης αὐτοῦ σα-
 φημείας. Ἀλλὰ τὸ πρῶτον τούτῳ μέρει μετὰ
 τὴν διδασκαλίαν μάλιστα τῶν εἰρημένων
 φιλοσοφικῶν μαθημάτων δεῖν νὰ ἦ φιλοσοφι-
 κότερον, ἀπολογητικὸν χαρακτήρα ἐκτικόν

τῶν ὕλιστικῶν φρονημάτων περιβεβλημένον.
 Ἐνταῦθα πρόπει νὰ ἐμπεδῶνται φιλοσοφικῶς
 αἱ ἀρχαὶ περὶ ὑπόθεσιν τοῦ Θεοῦ, πνευματι-
 κότητος τῆς ψυχῆς, ἦτοι λογικότητος καὶ ἀθα-
 νασίας αὐτῆς, ἠθικοῦ νόμου, ἀγαθοῦ καὶ κα-
 κοῦ, ἀρετῆς καὶ κακίας, ἠθικῆς συνειδήσεως
 κ.τ.λ. τῇ βοήθειᾳ τῶν ἀπολογητικῶν μελετῶν
 τοῦ κ. Σκελτσούνη καὶ τῶν ἐπιστολῶν τοῦ
 Βράβλου, αἵτινες μάλιστα ἔδει νὰ ἀναγινώσκων-
 ται ἐν τῇ παραδόσει, διῶτι πρὸς τοιοῦτον σκο-
 πὸν ἐξεδεδόθησαν διὰ δαπάνης μεγατίμου ἀν-
 δρός. Τὸ δεῦτερον μέρος περὶ χριστιανικῶν
 καθήκοντων πρόπει νὰ διδάσκηται ἐν εἰδει
 διηγητικῶν. Γλαφυρά, ζωηρὰ καὶ ἐνθους διδασκα-
 λία ἠδύνατο νὰ ἔχῃ μείζονα ἀποτελέσματα ἐπὶ
 τῆς καρδίας τῆς νεολαίας ἢ ψυχρὰ ἐμπέδωσις
 καὶ ψυχροτέρα διαιρέσις τῶν περιστάσεων ἐ-
 κείνου καθ' ἑαυτοῦ, ὡς καὶ πρὸ τῆς διδασκα-
 λίας γνωστικῶν οἱ μαθηταί. Ἰδίᾳ ἐν ταῖς ὀ-
 μιλήσις ταύταις δεῖν νὰ ἐξείρηται διὰ μελαί-
 ρων χρωμάτων ἡ ἠθικὴ καὶ σωματικὴ κατά-
 στασις τῶν παραβατῶν τῶν καθηκόντων αὐ-
 τῶν. Ἦκουσα πατρός τιμος διηγουμένου, ὅτι
 ἵνα μορφώσῃ τὸ τέκνον αὐτοῦ ἠθικῶς, ἐδέησε
 νὰ καταστήσῃ αὐτῷ γνωστὰ τὰ θλιβερὰ ἀπο-
 τελέσματα τῆς κακίας. Ὁδήγησα, ἔλεγεν, αὐτὸ
 ἀπὸ τῆς χειρὸς εἰς τὰς φυλακὰς, καὶ ἐκεῖ ἐν
 τῷ ζῴῳ καὶ τῇ σηπεδύνῃ ἔδειξα τὸν ὄχρον
 καὶ τρέμοντα ἐγκληματίαν ὀδήγησα αὐτὸ ἐνώ-
 πιον τῆς λαμπερότου, καὶ ἐκεῖ ἔδειξα τὸν ἐν
 τρώμῳ ἔλεινῳ καὶ ἀπελπισίᾳ παριστάμενον
 κατάδικον. Ὁδήγησα αὐτὸ εἰς τὴν μονο-
 μαχίαν, καὶ ἐκεῖ ἔδειξα τὸν ὀβριστήν τρέ-
 μοντα ἐνώπιον τοῦ θανάτου. Ὁδήγησα αὐτὸ
 εἰς τὸ χαμαιτυπιεῖον, καὶ ἐκεῖ ἔδειξα ἄλλο
 ἠθικὸν ὄψος, τὴν κτηνωδίαν τῆς ἀσελείας
 καὶ τὸν φθισικόν, νευροπαθῆ καὶ παρὰ λυτον
 νευρίαν τὸν τακέντα ὡς λαμπάδα ὑπὸ τῆς
 φλογὸς τῆς ἀκρασίας. Ὁδήγησα αὐτὸ εἰς τὴν
 ἀγχύνην, καὶ ἐκεῖ ἔδειξα τὸν ἐξ ἀπελπισίας
 αὐτοκτονήσαντα οἰκογενειάρχην, διῶτι μίαν
 ἑσπέραν ἐν τῷ χαρτοπαικτικῷ κατέστησε δυσ-
 τυχῇ πολυμελῆ οἰκογένειαν. Ἐδειξα ἀλλαχόθ
 τὴν ἀσχύνην τοῦ ψεύστου, τὴν ψυχικὴν κα-
 τάστασιν τοῦ ἀσεβοῦς, τὰ δάκρυα τοῦ μετανο-
 οῦντος ἀμαρτωλοῦ καὶ τὴν ἀγωνίαν τοῦ ψυ-
 χορραγούντος μακροῦρου. Ὁ πατὴρ εἶπε δί-
 καιον. Διῶτι ἡ ἐκ τῆς ἐξάρσεως τοῦ κάλλους
 τῆς ἀρετῆς προξενούμενος ἐνθουσιασμός δὲν
 στηρίζει τοσοῦτο τὴν βούλησιν ἐν τῇ πράξει
 αὐτῆς, ὅσον ἡ φρόνη ἐκ τῆς ζωηρᾶς περιγρα-
 φῆς τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς κακίας. Καὶ ὁ ἱε-
 ροδιδασκαλὸς λοιπὸν, ὡς περιέργη τὸν νοῦν τῶν
 μαθητῶν εἰς τὰ κατωτέρω τῆς κοινωνικῆς
 διαστροφῆς καὶ ἐκεῖ ὡς κειρᾶται νὰ ἐμπνεύσῃ
 τὴν φρόνην εἰς τὰς εὐαισθητοῦς τῶν νέων καρ-
 δίας, ὡς ἔχῃ δὲ πάντοτε κατὰ νοῦν ὅτι πρὸ-

πει κυρίως να διευκρινισθῇ ἐν αὐταῖς τὸ ἐλατήριον καὶ τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν καθηκόντων. Δὲν πρέπει ἕνα νὰ εὐχαριστῆται τὸσον ἐκ τῆς ἀπροσκόπτου ἐκστηθίσεως τοῦ μαθήματος, ὅσον ἐκ τῆς συγκινήσεως καὶ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ τῶν μαθητῶν πρὸς τὸ κάλλος τῆς ἀρετῆς καὶ ἐκ τῆς ἐπιδόσεως εἰς τὴν διάπραξιν αὐτῆς. Διότι ὅπως ὁ διδάσκαλος οὐλοσθήτινος τέχνης τὴν πρακτικὴν τοῦ μαθητοῦ ἐπίδοσιν ἐπαινεῖ καὶ βραβεύει, ἀπαρρέκει καὶ ὁ διδάσκαλος τῆς ἠθικῆς, ἥτις ἐστὶ τέχνη τοῦ βίου.

ΣΤ'.

Τὸ παράδειγμα τοῦ ἱεροδιδασκάλου.

Τελευταῖον μάθημα θρησκευτικῶν πρὸς μὲν ὡς ἠθικοῦ χαρακτήρος ἐστὶ τὸ παράδειγμα τοῦ ἱεροδιδασκάλου. Τοῦτο διδάσκει ἡ Παιδαγωγική, τοῦτο πιστοποιεῖ ἡ Πείρα. Τοσαύτην δύναμιν ἐξασκεῖ τὸ παράδειγμα τοῦ διδάσκοντος, ὥστε προκειμένου τις νὰ ἐκλέξῃ μετὰ τῆς διδασκαλίας τῆς ἠθικῆς καὶ τοῦ παραδείγματος τοῦ διδάσκοντος, τὸ δεύτερον ἤθελε προτιμήσῃ. Τὸ παράδειγμα ἀπ' αὐτοῦ διδάσκει ἐργασιμότερον πάσης σοφίης καὶ λεπτεπιλέπτου διδασκαλίας, συνυπάρχον δὲ μετὰ τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς δεξιᾶς διδασκαλίας, ἀποτελεῖ τὴν ἐσχυροτάτην τῶν ἀποδείξεων καὶ τὴν δύναμιν τὴν ἀσυναισθητῶς ἐπιβαλλομένην ἐπὶ τῆς βουλήσεως τῶν διδασκομένων. Κατὰ τινῶν ἡμετέρων παιδαγωγῶν, «οἱ παῖδες, μὴ ἔοντες εἰσέτι ἀνεκταγμένοι τὸ κριτικὸν τῆς ψυχῆς, ἀπομιμοῦνται πᾶν ὅτι παρατηρήσῃσιν ἐν τῷ διδασκάλῳ, καὶ ἐπειδὴ μὴ δυνάμενοι διὰ τῶν αὐτῶν λόγων νὰ ποιήσῃσιν διάκρισιν μετὰ τῷ διδασκάλῳ καὶ διδασκαλίᾳ, καὶ ἀνυψώθῃσιν οὕτως εἰς ἰδανικὸν τι πρότυπον, εἰς ὃ ἐποβλέπει ἡ διδασκαλικὴ ἐνέργεια, θεωροῦσιν αὐτὸν τοῦτον τὸν διδασκαλὸν π ρ ο τ υ π ο ν τ ε λ ε ι ο τ η τ ο ς, διὰ τοῦτο ὁ διδάσκαλος πρέπει νὰ παρίσταται ἐνώπιον τῶν παιδικῶν αἰσθησέων τ ὄ π ο ς καὶ ὄ π ο ρ ρ α μ ὀ ς ἐν π ᾶ σ ι ν, ἢ ὡ ς σ υ γ κ ρ ι μ ἔ ν η ε ἰ κ ὶ ὄ ν, πρὸς ἣν αὐτὸς σπονδάζει νὰ διακρίσῃ καὶ διαιμορφώσῃ τὴν νέαν γενεάν». Ἐκ δὲ τῆς ὀφειλῆς τῆς ὑπαρξείας τοῦ παραδείγματος δύναται τις νὰ συμπεράνῃ περὶ τῆς βλάβης τῆς ἐλλείψεως τούτου. Ἱεροδιδάσκαλος μὴ διαπρίπτων αὐτὸς πρῶτος τὴν διδασκαλίαν χριστιανικὴν ἠθικὴν, ἀποδεικνύων δι' αὐτοῦ τὴν δυνατὸτητα καὶ τὴν ὀφείλειαν τῆς χριστιανικῆς ἀρετῆς, οὐ μόνον ἐξασθενεῖ τὴν δύναμιν τῆς θείας διδασκαλίας, ἀλλὰ καὶ ἐξεντελίζει καὶ κομωδοποιεῖ αὐτήν, παριστάνων ὡς ἀπάτην καὶ φερόμενην, καὶ ἀσυμβέβαστον πρὸς τὴν ἀνθρωπίνην ἀσθενείαν. Μάλιστα δὲ ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἡ διδασκαλία αὐτοῦ ὅσον σοφὴ καὶ δίαπυρος ἦ, τοσοῦτον ἐναντία ἀποτελέ-

σματα μέλλει νὰ ἔχη, ὡς ἐξερχομένη ἐκ στόματος καταπτύστου φένακος, καπηλεύοντος τὸν θεῖον λόγον. Ἐὰν ὁ τοιοῦτος ἱεροδιδάσκαλος ἐκείνητο καὶ ἐλάχιστον συνειδήσεως λείψανον, δὲν ἤθελε τολμήσει νὰ ἱστηται διὰ βεβήλων χειλέων τῆς θείας διδασκαλίας. Ὅταν ἐκ τῶν χειλέων τῶν παιδῶν φθῆσῃ νὰ ἐξέλθῃ ἡ παροιμία «ἰατρὸς θεράπευσον σεαυτὸν», ἀνάγκη ὁ ἱεροδιδάσκαλος ἢ νὰ συνέλθῃ εἰς ἑαυτὸν, ἢ νὰ ἐγκαταλίπῃ τὰ θεῖα πρὸς ἀποφυγὴν μερίστης βλάβης δλοκλήρου γενεᾶς. Οἱ ἔθου καὶ ἀκόλαστοι δὲν δύνανται νὰ φθείρωσι τὴν κοινωνίαν τῶν, ἔσον ἢ φέρεξ οὗτος ἱεροδιδάσκαλος. Διότι ἐκεῖνοι μὲν τὴν ἰδιότητα αὐτῶν ἐπὶ τοῦ μετώπου των κεχαρμαγμένην ἔχοντες, δύνανται τοῦλάχιστον νὰ χαρακτηρισθῶσιν ὡς ἡ ψοφαλέα μερὶς τῆς κοινωνίας, ἢν πρέπει νὰ ἀποφείρωσιν οἱ ἄνθρωποι, καὶ ὡς συστηματικοὶ πολέμιοι τῆς θρησκείας καὶ τῆς ἠθικῆς δυνάμεως νὰ καταπολεμηθῶσιν, ἐπὶ οὗτοι ὡς στηρίγματα αὐτῆς ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας τεταγμένοι δύνανται ἐξ ὀλοκλήρου νὰ καταρριφῶσιν αὐτὴν διὰ τῆς αὐτῶν σαθρότητος.

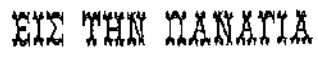
Διπλοῦς ἐστὶν ὁ τοῦ ἱεροδιδασκάλου βίος, ὁ τοῦ Σχολείου καὶ τῆς κοινωνίας, ἐν ἀμφότεροις δὲ τοῦτοις ὁ ἱεροδιδάσκαλος πρέπει νὰ παρίσταται τύπος καὶ ὑπογραμμὸς τοῦ ἀπὸ τοῦ διδασκομένου. Ἐν τῇ παραδόσει π. χ. ἠθικῆς, ἀπειτικῆς, ὀκνηρῆς καὶ ἠθικῆς περὶ τὴν βαθμολογίαν τῶν μαθητῶν, δύνανται νὰ περιέλθῃ εἰς ἀντίρρῳσιν πρὸς τὴν ἐκτοῦ διδασκαλίαν περὶ σεμνότητος, ἐπισκευῆς καὶ δικαιοσύνης. Ἱστορικῶς ὡν πρὸς τοὺς συναδέλφους αὐτοῦ καὶ ἀδιάλλακτος, ἀντιφάσκει πρὸς τὴν περὶ ἀγάπης καὶ ἁμοιότητος διδασκαλίαν του. Ἐντυθὸν ἀνιμιμητοκόμητα παράδειγματι, οὕτινος ἀντάξια μέγιστος ἐγενήθηθα: Μαθητῆν τινὰ κατεργασθέντα ἐπὶ χαρῆσι καπνοῦ καλέσας εἰς τὸ λιουθηνηριον ὁ γυμνασιάρχης ἤρξατο ἐπιπλήττων αὐτόν, ἐπὶ συνῆμα ἐκράτει ἀνημμένον τσιγάρων μετὰ τῶν χειλέων του. Ἄλλ' ἐπειδὴ ὁ μαθητὴς ἀντὶ πάσης ἀπατησίσεως προσέβλεπε ἀτενῶς εἰς τὸ τσιγάρουτον ὡσπερ διαμαρτυρούμετος, ὁ γυμνασιάρχης, ἐννοήσας τοῦτο, ἠμεγαλῶθη νὰ προσθέσῃ, ὅτι τῇ ἡλικίᾳ του δὲν ἐπιτρέπεται τὸ καπνίζειν, ὅπερ δύνανται νὰ πράξῃ ἡμε φθᾶσῃ εἰς τὴν ἑαυτοῦ. Ἐννοεῖται βεβαίως ἡλικίαν δύνανται ἠμεγαλῶσιν ἐπὶ τοῦ μαθητοῦ οἱ λόγοι τοῦ γυμνασιάρχου.

Ὅπως ἐν τῷ Σχολείῳ, οὕτω καὶ ἐν τῇ κοινωνίᾳ πρέπει νὰ προσέξῃ ὁ ἱεροδιδάσκαλος περὶ τὴν τήρησιν τῶν κοινωνικῶν αὐτοῦ καθηκόντων. Ὁ βίος αὐτοῦ πρέπει μὲ ἢ ἢ συγκριμένη μορφή τοῦ διδασκτικῆς τῆς χριστιανικῆς ἠθικῆς ἐγγεγραμμένη. Ἡ κρίσις τῆς γλώ-

Τάξις ΣΤ'.

Χριστιανικὴ ἠθικὴ	ὥρ. 2
Ἀνάγνωσις Ἁγ. Γραφῶν	» 1
Ἱστορία Νεωτέρων ἔθνων	» 3
	30

Σπ. Τζελέπης.

Ἐδλογημένη τοῦ Χριστοῦ Κορῶνα, Παναγία, Καὶ πατερῶτα τοῦ Θεοῦ τριπλάσι καὶ ἁγία, Τῶν οὐρανῶν χαμόγελα, τῆς γῆς λιμῶνι μόνο, Ποῦ ἀρμενίζει ἡ συμφορὰ καὶ λημοναίει τὸν πόνο.

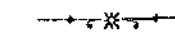
Κορὰ μεγάλη Παναγιά, Παρθένε δοξασμένη, Κατήλα ὅπου στένεσαι αἰώνια ἀναμμένη Στὴ μεσοφάνια καὶ σκορπῆς ἀκύμη καὶ τοῦ ἁθῆ, Μὴ ταῖς χευσαῖς ἀχτίδες σου, τὸ φροσθὸ σκοτιάδι.

Ὁ Παναγί καὶ εἴ ἕναν νεὸ ποῦ εἶνα περιμένει, Ἄμοισο νεὸ, ὃ ἔχει τοῦ μιὰ ἀχτίδα ἐδλογημένη, Νεὸ σβῆση ἡ μάθη κάλωση ποῦ τρώγει τὴν καρδιά του Καὶ νὰ γλυτώσῃ εἴ ἄγρια θρεπάρι τοῦ θανάτου!

Εἶνε μεγάλη ἡ χάρις σου καὶ δὸς του τὴν ὑγεία του Ἄν ἔσφαλε τὸ σῶμά του δὲ φταίει ἡ καρδιά του... Ἐεῖνα ναῖσθῃ μοναχὰ εἴ τὸ ἐρημόταν στροφῆ Παρηγοριά... Μὴ τὸ δεχτῆς νὰ τὸν χαρῆ τὸ χῶμα!

Ἐν Ζαγαρίῳ, 1889.

Δ. Μ. Σάφρος.

Ο ΣΚΟΠΟΣ ΤΩΝ ΙΕΡΑΤΙΚΩΝ ΣΧΟΛΩΝ

Ὅτι αἱ ἱερατικὰ σχολὰ αἰ ἐντός τε καὶ ἐκτός τῆς Ἑλλάδος ἰδρυμένοι δὲν ἐπιτυγχάνουσι τοῦ σκοποῦ αὐτῶν, οὐδεὶς ὁ τοῦτο ἀγνοῶν καὶ πλεῖστοι οἱ ἐπὶ τούτῳ θλιβόμενοι. Ἀλλὰ τίς ἡ κυρία αἰτία τῆς τοῦ σκοποῦ αὐτῶν ματαιώσεως; Προτείνω εὐσεβιάσως τοῖς εὐσεβεῖσι καὶ παιδευμένοις συντάκταις τῆς «Ἀναπλάσεως», ἦτις, ὡς βαιναι, σπουδαίως καὶ μεγάλως συντελέσει εἰς τὴν ἀνάπλασιν τῆς ἀληθοῦς χριστιανικῆς εὐσεβείας, ἕνα μελετήσῃσιν καὶ ἀναπτύξῃσιν δι' αὐτῆς εἰ δυνατὴ ἐστὶν ἡ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ὀρθοδόξῳ ἐκκλησίᾳ ἀποκαταστάσις τοῦ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἐκκλησίᾳ ἔθους τοῦ γάμοφ ὁμιλῆσαι τοῦ ς διακόβου ς μετὰ τὴν χειροτονίαν. Ἐὰν ἡλικίᾳ ἢ ὀρθόδοξος ἐκκλησία διὰ τῶν πατριαρχῶν καὶ τῶν συνόδων τῶν αὐτοκεφάλων ἐκκλησιῶν συνεννοηθεῖσιν ὡς ἐν οἰκουμένη συνόδῳ (ἀρκεῖ δὲ κατὰ τὴν γνώμην τοῦ γράφοντος ἢ δι' ἀλληλογραφίας συνεννόησις καὶ ὅλως περιττὴ ἢ ἐν ταῖς ἡμέραις ἡμῶν εἰς ἕνα τόπον συνέλευσις πάντων τῶν ποιμένων

σῆς αὐτοῦ, τῶν ποδῶν καὶ τῶν χειρῶν του πρέπει νὰ διευθύνηται πανταχοῦ καὶ πάντοτε ὑπὸ τοῦ πνεύματος τῆς ἠθικῆς τοῦ Σωτῆρος. Μὴ νομίσῃ δὲ τις, ὅτι οἱ λόγοι ἡμῶν οὗτοι περὶ τοῦ παραδείγματος ἀποβλέπουσι μόνον εἰς τὸν ἱεροδιδάσκαλον, πολλοῦ γε καὶ δεῖ, ἀλλὰ εἰς πάντας τοὺς καθηγητὰς τῶν γυμνασίων, οἵτινες μισθοδοτοῦνται ὑπὸ τῶν κοινοτήτων νὰ μορφώσωσιν ἠθικοὺς χαρακτήρας καὶ οὐχὶ ἐπιστημονικούς, ὅπερ ἐστὶν ἔργον τῆς ἀνωτέρας παιδεύσεως. Ἀλλὰ τὸ περὶ τῆς διαγωγῆς τῶν σημερινῶν τῶν Γυμνασίων καθηγητῶν κεφάλαιον καὶ τὸ περὶ τῆς μορφωτικῆς τῶν ἄλλων τοῦ Γυμνασίου μαθημάτων δυνάμεως μέλλει νὰ ἀποτελέσῃ τὴν ὑπόθεσιν ἐτέρας ἡμῶν διατριβῆς.

Τοσαῦτα περὶ τῆς διδασκῆς θρησκευτικῆς ὕλης, ἔτινα καὶ ἐν ἀποδιμαυσθῶσιν ὑπὸ τῶν εἰθισμένων εἰς τὴν ἀκριβῆ τήρησιν τῶν παραδιδωμένων, ἔχουν τὸ πλεονέκτημα, ὅτι ἀπέρρυσαν ἐκ τῆς ἐπιθυμίας, ὅπως τὸ κύριον τοῦτο τῆς μέσης παιδεύσεως μάθημα ἀποβῆ κυροφόρον καὶ ἱκανὸν εἰς μὲν ὡς ἠθικοῦ χαρακτήρος.

Ἐν τέλει διατυπώθῃ τὸ πρόγραμμα τῶν ὡρῶν καὶ μαθημάτων τοῦ ἱεροδιδασκάλου καθ' ὅς ἐν τοῖς ἀνωτέρω παραδεξιμέθῃ ἀρχαῖς.

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

ΤΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΩΝ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ ΕΝ ΤΟΙΣ ΓΥΜΝΑΣΙΟΙΣ

Τάξις Α'.

Ἱερὰ Ἱστορία ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ κειμένου	ὥρ. 2
Ἱστορία Ἑλληνικὴ	» 3
	5

Τάξις Β'.

Ἱερὰ Κατήχησις	ὥρ. 2
Ἱστορία Ἑλλ. καὶ τῶν ἀνατολικῶν ἔθνων	» 3
	10

Τάξις Γ'.

Λειτουργικὴ καὶ Εἰσαγωγή εἰς τὰς Ἁγίας Γραφάς	ὥρ. 1
Ἀνάγνωσις Ἁγίας Γραφῆς	» 1
Ἱστορία Ρωμαϊκὴ	» 3
	15

Τάξις Δ'.

Ἀνάγνωσις Ἁγ. Γραφῶν Βυζαντινῆ καὶ Ἐκκλ. Ἱστορία μέχρι τῆς ἀλώσεως Κωνσταντινουπόλεως	ὥρ. 1
	» 2
	18

Τάξις Ε'.

Ἀνάγνωσις Ἁγίων Γραφῶν	ὥρ. 1
Ἱστορία Βυζ. καὶ Ἐκκλ. συνέχεια	» 2
Ἱστορία Μεσαιωνικὴ	» 3
	24

των διαφόρων ὀρθοδόξων ἐκκλησιῶν διὰ πολ-
λοὺς γνωστοὺς λόγους) ἀποφασίσῃ τὴν ἀπο-
κατάστασιν τοῦ εἰρημένου ἀρχαίου ἔθους χεί-
ριν ὑψίστου συμφέροντος τῆς ἐκκλησίας, διαμ-
φισβητήσῃ τὴν αὐτὴν τὸ δικαίωμα τοῦτο; Ἐὰν
δὲ τὴν τοιαύτην ἀπόφασιν τῆς ὅλης ἐκκλησίας
ἐπιπροσέτι ἢ ἀποδοκιμάσῃ ὁ ὀρθόδοξος λαὸς,
τοῦτο εὐχερῶς γνωσθήσεται ἐκ τῆς τοῦ λαοῦ
φωνῆς, τοῦ τύπου ἢ δὲ ἐν τῇ περιστάσει
ταύτῃ φωνὴ λαοῦ ἔσται ἢ οὐκ ἔσται φωνὴ
Θεοῦ;

Ὅταν τοῖς εἰκοσαετέσι(ν) ἱεροσπουδασταῖς τῶν
ἱερατικῶν σχολῶν ἢ τοῦ γάμου θύρα καὶ μετὰ
τὴν εἰς διάκονον χειροτονίαν μένῃ ἀνοικτῇ,
εὐκόλως ἢ δυσκόλως χειροτονοῦνται οὗτοι;
πολλοὶ ἢ ὀλίγοι τούτων καὶ μετὰ μεζονος ἢ
ἤτερονος θάρρους προσέρχονται εἰς τὴν ἱερω-
σύνην;

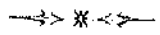
Ἡ τοῦ ἀρχαίου ἔθους ἐποκατάστασις δια-
κρινεῖ προσέτι πραγματικῶς καὶ τοὺς τοῦ ἀπο-
στόλου Παύλου ἀληθινοὺς μιμητὰς ἐν τῇ
ἐργασίᾳ ἱερωσύνης ἢ οὐ διακρινεῖ;

Ποία δὲ ἔργα ἱερωσύνης ἔχει ἀξίαν μεί-
ζονα; ἢ προαιρετικῇ ἢ ἢ ὑπὸ τινας νόμους
ἐπιβεβλημένη;

Ἡ δὲ προαιρετικῇ ἀγαμία ἐν τῇ ἱερωσύνῃ
ἀπαλλάξῃ ἢ οὐκ ἀπαλλάξῃ τὸν κλήρον τῶν
προσκαπομένων αὐτῷ ἀδίκων ἢ δικαίων μοι-
φῶν; Ἡ βαθεῖα μελέτη καὶ ἡ σαφὴς ἀνάπτυ-
ξις τοῦ σπουδαιωτάτου τούτου διὰ τὴν ἡμετέ-
ριαν ὀρθόδοξον ἐκκλησίαν ζητήματος καὶ ἢ εἰς
τὰς προβεβλημένας ἐρωτήσεις ἀπάντησις ἀνε-
τίθεται τοῖς τὰ τιμαλπῆ συμφέροντα τῆς ὀρ-
θοδόξου ἐκκλησίας ἀξιωματικῶς ἐπιδιώκουσι φι-
λοπόνοισι συντάκταις τῆς «Ἐνακλάσεως» ὑπό-
τινος θαυμαζήσαντος τὴν εὐσεβείαν ἡμῶν καὶ πο-
λυμάθειαν αὐτῶν.

Ἐν . . . τῇ 12 Νοεμβρίου 1890.

Ὁρθοδόξου Χριστιανοῦ.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ Κ. ΛΕΒΑΝΤΕΡΙΔΟΥ

ΠΡΩΤΟΒΥΤΗΛΛΟΥ ΚΑΙ ΙΕΡΟΚΗΡΥΚΤΟΣ ΤΗΣ ΚΕΡΕΣ
ΚΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ ΚΙΤΤΥΛΗΝΗΣ

ΛΟΓΟΣ ΕΚΦΩΝΗΣΕΩΣ

ΕΝ Τῃ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΙΚῃ ΝΑῶ ΜΙΤΥΛΗΝΗΣ
Τῃ 14 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ Π. Ε.

«Φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἐτοιμάσατε τὴν ὁδὸν
Κυρίου» εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρίβους αὐτοῦ. (Μαρκ.
κ, 3).

Μακαρία μὲν ὡς ἀληθῶς καὶ ἡ ἐρημος, ἐν
τῇ ὁποίᾳ ἤκετ' φωνὴ προσφιλεῖς καὶ περιπέ-
θητος, ἀλλὰ μακαρία καὶ ἡ ἠχοῦσα φωνή,
ὡς οὕσα προάγγελος τῆς εδερρευτικῆς καὶ σω-
τηριώδους τοῦ Κυρίου προσελεύσεως. Τοῦτο
δὲ δηλοῦ, φιλόχοιστον Ἐκκλησιαστικόν, καὶ ὁ με-

γαλοφωνότατος τῶν Προφητῶν Ἡσαΐας, εὐ-
αγγελιζόμενος χροῶν καὶ ἀγαλλιάσιν τῇ ἐρήμῳ
καὶ λέγων. «Εὐφρανθήτω ἔρημος διψώσα, ἀ-
γαλλιάσθω ἔρημος καὶ ἐνθιέτω ὡς κρένον καὶ
ἐξανθήσει καὶ ὀλοχαρῆσει καὶ ἀγαλλιάσεται τὰ
ἔρημα τοῦ Ἰσραὴλ» (λε, 1). Ἀλλὰ τί ση-
μαίνει ἡ ἐν τῇ ἐρήμῳ ἠχηθεῖσα αὕτη φωνή;
Διατί δὲ ὁ θεηρότερος Μάρκος ἀποσπᾷ τὴν προ-
σοχὴν ἡμῶν ἐκ τῆς κοινοτικῆς τύβης καὶ σφί-
ρει αὐτὴν εἰς τὰ ἔρημα τοῦ Ἰσραὴλ, ἐνθα
ἀκούεται ἡ ἐρημικὴ μὲν ἀλλὰ βαρυσήμαντος
αὕτη φωνή; Ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ ἀπὸ τῆς
ἐνδιαφύλακτον εἰς τὸν λαβύρινθον περιελθόν-
των αἰώνων, ἀπὸ τῆς ζητῶμεν τύπου, ἐργά-
στοις ἢ δὴ καταστάσεως ἐκ τῆς πολυκαιρίας,
δέον νὰ ὑψώσωμεν τὴν προσοχὴν εἰς τὴν
σφαῖραν τοῦ πνεύματος. Πῶς ἡμεῖς ἐννοοῦμεν
τὴν ἐρημον; * ἔρημος λέγεται καὶ ἐστὶ τόπος
ἀκατοκήτος ὑπὲρ ἀνθρώπων καὶ ἀκαλλιεργητός·
μέρος ἄγριον καὶ ὑπὸ ἀγρίων θηρίων ὡς ἐπὶ
τὸ πολὺ κατοικοῦμενον. Ἀλλὰ τούτου διδο-
μένου, εὐκόλως ἢ δὴ δακνόμεθα νὰ ἐννοήσωμεν
τὴν πνευματικὴν τῆς ἐρήμου σημασίαν. Ὅταν
οἱ ἄνθρωποι ἔχωσιν ἀλόγους ἰδέας καὶ πᾶθη,
εἰς τὴν φύσιν τῶν ἀγρίων θηρίων προσιδιά-
ζονται, ὅταν ἐγκαταλείψῃ αὐτοὺς πᾶσα ἔλλαρος
σκέψις, πᾶσα ἀδύνα ἐπιθυμία, πᾶσα ἰδέα τοῦ
ἀγαθοῦ, τότε τί ἄλλο παρὰ τὴν ψυχὴν αὐτῶν
ἢ ἐρημον ἀγρίαν; Ὅταν τὰ τέκνα τοῦ Θεοῦ
ἐπὶ τῆς γῆς ζῶσιν ὡς περ οἱ ἐθνικοί, διαπρατ-
τοῦνται παντοίως κακίας καὶ ανομιρίας καὶ ἐγ-
καταλείπονται τὰς σωτηρίους νομὰς τῆς ἐθαυ-
ρατικῆς ἀληθείας τρέχουσιν ὡς κύνες τὸ ἐπα-
ράτου ὄλισμόν καὶ τῆς ἄλλης φρεναπάτης τῶν
ἀπονενομημένων, τότε καὶ ἡ κοινότης ἡμῶν τί
ἄλλο παρὰ τὴν ἐρημον ἀγρίαν καὶ ἀποτρό-
πιον; Ἀλλ' ἔαν ἡ ἐν λόγῳ μεταφορᾷ ἔχηται
ἐκκλησιαστικῶς, ὡς περ καὶ ἔχεται, τότε καὶ περὶ ἡ-
μῶν αὐτῶν ἀκούεται ἡ σοβαρὰ αὕτη φωνή·
«Φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἐτοιμάσατε τὴν
ὁδὸν Κυρίου εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρίβους αὐ-
τοῦ». Καὶ ποῖος δύναται νὰ εἴπῃ ὅτι δὲν ἡ-
κουσε καὶ δὲν ἀκούει πάντοτε τὴν φωνὴν ταύ-
την; Ἐγὼ τοὐλάχιστον δηλοῶ, ὅτι κατὰ τὴν
ἐποχὴν μάλιστα ταύτην ἀκούω τὴν φωνὴν
ταύτην ἠχηρότερον καὶ τρομακτικώτερον παρ'
ἡμῶν ἀκούει αὐτὴν ἐκ δεξιῶν καὶ ἐξ ἀριστερῶν,
ἔνωθεν καὶ κάτωθεν καὶ διὰ τοῦτο σήμερον
ἐν τῇ μεγάλῃ καὶ ἐπιφανεῖ ἐρωτῇ τῆς Ὑψώ-
σεως τοῦ τιμίου Σταυροῦ, πρὶν ἢ σκοτίᾳ ἡ-
μῶν καταλάβῃ, ἀναλαμβάνω κατὰ τὸ μέτρον
τῶν ἀσθενῶν μου θυμέλαιον νὰ ἐξηγήσω εἰς
ὑμῶν διὰ βραχέων περὶ αὐτῆς. Ἀλλὰ πρὶν ἢ
ἔρξωμαι καθήκον θεῶν ὅπως μετὰ τοῦ Προ-
φητῆνακ' οὗσαν Ἰακὼβ καὶ τοῦ Ἀποστόλου τῶν
ἔθνῶν συστήσω εἰς ὑμῶν τὴν προσηκουσαν
προσοχὴν εἰς τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, λέγων

«Σήμερον ἐὰν τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούσητε, μὴ
σκληρύνητε τὰς καρδίας ὑμῶν, ὡς ἐν τῷ πα-
ραπικρασμῷ, κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ πειρασμοῦ
ἐν τῇ ἐρήμῳ. (ψαλμ. ψδ' 8. Ἐβρ. γ, 7, 8.).
Ἔστι δὲ ἡ φωνὴ αὕτη τετραπλῆ. Φωνὴ ἐκ τῆς
φύσεως, φωνὴ ἐκ τοῦ βᾶθους τῆς ψυχῆς, φωνὴ
ἐκ τῆς ἀποκαλύψεως καὶ φωνὴ ἐκ τῶν συμβε-
βηκότων τοῦ κόσμου.

α'. Φωνὴ ἐκ τῆς φύσεως.

Ἐάν, ἀγαπητοὶ ἐν Χριστῷ ἀδελφοί, ἐάν ἡ
προσοχὴ, τὴν ὁποίαν δίδομεν εἰς τὴν φύσιν
καὶ εἰς τὰ φυσικὰ πράγματα, δὲν ἦνε μεγάλη
καὶ σύντομος, ἢ δὲ ἐντεῦθεν προερχομένη ἐν-
τύπωσις ἀποβαίνῃ σχεδὸν ἀνεπαίσθητος, τοῦτο
οὐδαμῶθεν ἄλλοθεν προκύπτει ἢ ἐκ τῆς συ-
νηθείας καὶ τῆς μονοτονίας, κατὰ τὴν ὁποίαν
ἐπαναλαμβάνονται πάντοτε ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον
τὰ αὐτὰ. Ἐξηγούμενος λέγω. Καὶ ὁ ἀσεβέ-
στατος τῶν ἀνθρώπων θὰ ἠδύνατο νὰ ἐννο-
ήσῃ τὸν Θεὸν ἐν ὅλῃ αὐτοῦ τῇ μεγαλοπρεπέει,
ἀνεπίστων τὸ ὅμιον εἰς οὐρανοῦς, εἰμὴ ἐρημῶν
ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ ἐξερκειοῦτο οὕτως εἰπεῖν πρὸς
τὰ ταῦτα θανατοῦ φαινόμενα. «Οἱ οὐρα-
νοί, ὡς λέγει τις τῶν ἐχόντων τὰ ὄρα πρὸς τὸ
ἀκράνεν, διηροῦνται ὑμῶν Θεοῦ» καὶ «οὐδὲ
εἰς ἑλαιὰ οὐδὲ λόγοι, ὧν οὐχὶ ἀκούονται αἱ
φωναὶ αὐτῶν» (ψαλμ. ιη, 2, 4). Ποία καρδιά
καὶ ἡ μᾶλλον λιθίνη δὲν θὰ διερογγνύετο,
αἰσθανομένη τοὺς μάχθους καὶ τοὺς στεναγ-
μοὺς τῆς καθηραμένης ταύτης γῆς ἐν τοῖς ἐρ-
γοῖς τοῦ ἀνθρώπου; Ποῖος χριστιανὸς ἀγνοεῖ
τὴν σχετικὴν ῥῆσιν τοῦ οὐρανοβάμου Παύ-
λου, φωνοῦντος «Ὀίδαμεν, ὅτι πᾶσα ἡ κτίσις
συστενεῖ καὶ συνωδίνει ἄχρι τοῦ νῦν;»
(Ῥωμ. η, 22). Καὶ ἐν τούτοις οὐδέμια ἐντύ-
πωσις σχεδὸν προξενεῖται, ἐθισθέντων ἡμῶν
εἰς πάντα ταῦτα. Ἀλλὰ τέλος πάντων πρὸς
σχῶμεν ἀδελφοί. Ἐκείνη αἱ φωναὶ καὶ οὗτοι
οἱ στεναγμοὶ προέρχονται ἐκ τῆς δημιουργίας
δὲ ἡμῶν ἰδὸν φωνὰ ἐκ τῆς οὐρανοῦ ἀρμονίας
καὶ στεναγμοὶ ἐκ τῆς συγκεχυμένης γῆς φω-
ναὶ ἐκ τῆς γενικῆς συντηρήσεως τοῦ σύμπαν-
τος κόσμου καὶ στεναγμοὶ ἐκ τῆς γενικῆς αὐ-
τοῦ διαταραχῆς. Καὶ τί ἄλλο ἐστὶ τοῦτο διὰ
τοὺς θέλοντας ἐννοῆσαι ἢ ἡ φωνὴ τοῦ βοῶν-
τος ἐν τῇ ἐρήμῳ; Ἀλλὰ σὺ ὁ ἄνθρωπος με-
τέβαλες τὸ βασίλειον τῆς μεγαλοπρεπέειας εἰς
ἐρημον δύσμορφον καὶ περὶ τῶν καρπῶν τῆς
ζωῆς ἐσπειρας ἀκάνθας καὶ τριβόλους. Μέχρι
τίνος λοιπὸν θὰ στενάζῃ καὶ θὰ συνωδίνῃ
μετὰ σοῦ καὶ διὰ σοῦ ἡ κτίσις ἔπασα; Καὶ
μία μόνη πνοὴ τῆς δημιουργίας εἶδε, διεισδύ-
ουσα διὰ τῶν ἐξωτερικῶν αἰσθησέων εἰς τὴν
καρδίαν τοῦ ἀνθρώπου, νὰ παράγῃ θυέλλαν καὶ
ταραχάς· ἀλλ' ἐν τούτοις ὀλόκληρος ἡ δημιουρ-
γία ἐξεργασμένη δὲν ἀκούεται ποσῶς. «Φωνὴ

βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἐτοιμάσατε τὴν ὁδὸν
Κυρίου» εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρίβους αὐτοῦ.

β'. Φωνὴ ἐκ τοῦ βᾶθους τῆς ψυχῆς.

Ἡ φωνή, ἐυλογημένοι Χριστιανοί, ἡ φωνή
αὕτη τυγχάνει πάντῃ ἀνεπαίσθητος εἰς τοὺς
ἐχοντας τὴν συνείδησιν κεκαυτηριασμένην.
Καίτοι δὲ, ὡς λέγει ὁ Ἀπόστολος «Ὁδὸς οἶδε
τὰ τοῦ ἀνθρώπου, εἰμὴ τὸ πνεῦμα τοῦ ἀν-
θρώπου τὸ ἐν αὐτῷ» (α'. Κορινθ. β, 11),
ἀλλ' ἐν τούτοις πολλάκις τὸ πνεῦμα τοῦ ἀν-
θρώπου φέρεται ὅπως ὁ ἀνόητος ἐκεῖνος ὀ-
κοδεσπότης, ὅστις ἀπασχολούμενος εἰς τὰς ἐ-
πισκέψεις καὶ τὰς ἄλλας τοῦ κόσμου διασκε-
δάσεις ἐγκαταλείπει τὴν διώκησιν τῶν ἑαυτοῦ
εἰς τοὺς ἠηρότας. Ζῶμεν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον
κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους προσέχοντες
εἰς πράγματα ἐξωτερικὰ καὶ καταγινόμενοι
περὶ τὰ μηδαμινά. Τὰ ὕλικα συμφέροντα, ἡ
ματαιότης τοῦ κόσμου καὶ τὰ διάφορα πᾶθη
ὀρίζουσι δυστυχῶς τὰς ἐνεργείας τῶν περισσο-
τέρων ἐξ ἡμῶν ἀνεξαρτήτως τῆς τίξεως καὶ
τῆς κλήσεως ἐκάστου. Οὕτω δὲ οὐδέποτε εὐ-
ρίσκωμεν καιρὸν ἵνα προσηλώσωμεν τὸν νοῦν
εἰς τὸ μυστηριώδες βᾶθος τῆς ψυχῆς καὶ ἐξε-
ρευνησώμεν τὰ κατὰ τὴν ἡμετέραν συνείδη-
σιν, ἐνῶ ἀνερευθησάτως πολλάκις ζητοῦμεν
ὅπως εἰσδύσωμεν εἰς τὰ βᾶθη τῶν καρδιῶν
τῶν ἄλλων καὶ τοῦτο οὐχὶ διὰ νὰ ἐπαινήσω-
μεν ἢ τι κέριον ἐπαίνου, ἀλλὰ πάντοτε διὰ νὰ
διαστρέψωμεν τὰ πράγματα καὶ νὰ καταλαλή-
σωμεν ἀμελιάντως. Ἀλλ' ὡς τέκνα τῆς θείας
χάριτος, ἀσμακούνθητε ἐκ τῆς κοσμικῆς τύ-
βης, ἀποχωρήθητε ἐξ ὕλων τῶν περισπασμῶν
τοῦ κόσμου καὶ ἐντείνατε τὰ ὄρα τῆς δια-
νοίας εἰς τὸν μυχὸν τῆς ψυχῆς, ὅπως ἐννοή-
σῃτε τὴν ἐσωτερικὴν θλίψιν τοῦ Προφητῆνα-
κ' οὗσαν Ἰακὼβ, ὅταν ἔλεγεν «Ὁρῶντων ἀπὸ στε-
ναγμοῦ τῆς καρδίας μου» (ψαλμ. λθ, 9). Τάδε
δὲ καὶ μόνον θέλετε ἐνηχηθῆ καθαρώς καὶ
τὴν φωνὴν τοῦ βοῶντος ἐν τῇ ἐσωτερικῇ ἐ-
ρήμῳ τῆς ψυχῆς, ἀναγγέλλουσαν, ὅτι ἡ ὁδός,
ἢν βαδίζετε φέρετε εἰς τὴν ἠθικὴν ἡμῶν κατα-
στροφὴν καὶ εἰς τὸν θάνατον καὶ ἐπομένως
δέον νὰ μεταβάλλητε τρόπον διαγωγῆς συνωδῶ
τῇ θεορρησίᾳ κελύσει· «Φωνὴ βοῶντος ἐν
τῇ ἐρήμῳ, ἐτοιμάσατε τὴν ὁδὸν τοῦ Κυρίου»
εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρίβους αὐτοῦ».

γ'. Φωνὴ ἐκ τῆς Ἀποκαλύψεως.

Ἡ φωνὴ τῆς Ἀποκαλύψεως, χριστοφόρος λαέ,
ἐστὶ φωνὴ αὐτοῦ τοῦ οὐρανοῦ Πατρὸς, ὀδη-
γούντος ἡμῶν εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν. Ὁ μὴ
θέλων τὸν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ ὡς τοῦ
ἐπιστρέψαι καὶ ζῆν αὐτὸν μετέρχεται πάντα
τὰ μέσα τῆς φιλοστοργίας πρὸς θεράπειαν καὶ
διάσωσιν αὐτοῦ ἐπὶ τῆς ψυχικῆς ἀπωλείας.

«Εμφανής ἐγενόμην, λέγει διὰ στόματος τοῦ μεγάλουφωναίου τῶν προφητῶν Ἠσαίου, ἐμφανής ἐγενόμην τοῖς ἔμοι μὴ ἐπερωτώσιν, εὐρέθην τοῖς ἔμοι μὴ ζητοῦσιν» εἶπα, ἰδοὺ εἰμι, ἰδοὺ εἰμι, τῷ ἔθνει, οἵτινες οὐκ ἐκάλεσαν τὸ ὄνομά μου» (ξε, 1). Ἡ σωτήριος αὐτῆ φωνὴ τῆς Ἀποκαλύψεως ἀκούεται καθ' ὅλας τὰς ἡμέρας εἰς τοὺς ἑσπερῶς ναοὺς· ἀκούεται πολλακις μὲν διὰ τοῦ ἱεροκήρυκος, πάντοτε δὲ διὰ τῶν ἱερῶν· ἀκούεται διὰ τῶν ἱεροψαλτῶν καὶ διὰ τῶν ἄλλων, οἵτινες συντελοῦσιν εἰς τὴν συμπλήρωσιν τοῦ ὕλου διακόσμου τῶν ἱερῶν ἀκολουθητῶν· ἀκούεται ἐν τῷ Μεσονυκτικῷ, ἐν τῷ Ὁρθρῷ καὶ ἐν τῇ Λειτουργίᾳ· ἀκούεται ἐν ταῖς διαφόροις εὐχαῖς, ἐν τοῖς ἱεροῖς ἱστασι, ἐν ταῖς ἀνάησιν καὶ ταῖς ἐκφανήσεσι τῶν ἱεροφρονούντων· ἀκούεται ἐν τοῖς οἴκοις καὶ τοῖς ἔλλοις τόποις, ἐνθα τελεῖται ἱεροπραξία, διαχέεται δὲ καὶ ἐφ' ἅπαν τὰ πρόσωπα τῆς γῆς «καὶ κηρυχθήσεται τοῦτο τὸ Εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας ἐν ὅλῃ τῇ οἰκουμένῃ»· (Ματθ. κδ, 14). Ἀλλὰ πότε ἡ φωνὴ αὐτῆ τοῦ Παντοδυναμοῦ Θεοῦ γίνεται ἀκουστή παρ' ἡμῶν; Ἀρὰ γε συνετιζόμεθα συμμορφούμεθα πρὸς αὐτήν, ἢ ταύναυτον κοιμώμεθα τὸν νῆδυμον ὑπὸ τὴν παχέαν σκιά τῆς ἀμεριμνησίας καὶ καταλαβανόμεθα ὅλος ἀνέτοιμοι ὑπὸ τοῦ θανάτου, ὅστις αἴφνης καὶ παραπροσδοκίαν πολλακις ἔρχεται καθ' ἡμῶν; Σὺ Κύριε κερδιωνῶστα πάντων γινώσκεις πόσοι ἐξ ἡμῶν τῶν λεγομένων χριστιανῶν ἐν ἡ διαγόμεν ζωφρῶ νυκτὶ τῆς ἁμαρτίας καὶ ἐν τῇ ἀνύδρῳ ἐρήμῳ τῆς κακίας ἐνωτιζόμεθα μετὰ τῆς προσηκούσης προσοχῆς τὴν θείαν τῆς Ἀποκαλύψεως φωνὴν καὶ συμμορφούμεθα πρὸς αὐτήν. «Φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἐτοιμάσατε τὴν ὁδὸν Κυρίου» εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρίβους αὐτοῦ.»

δ'. Φωνὴ ἐκ τῶν οὐμβεβηκότων τοῦ κόσμου.

Ἐπειδὴ ἀγαπητοὶ ἐν Χριστῷ ἀδελφοί, πάντα ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ συμβαίνουσιν, ὡς λέγει ὁ τῶν ἔθνων Ἀπόστολος, «τῷ ῥήματι τῆς δυνάμεως Κυρίου» (Ἐβρ. α, 3), οὐδέμια ἀμφιβολία ὑπάρχει, ὅτι τὰ συμβεβηκότα τοῦ κόσμου ἅπαντα δὲν εἶναι ἕλλο ἢ πράξεις τῆς θείας Προνοίας. Ἡ πείρα καὶ πρὸ πάντων ἡ θρησκευτικὴ προσοχὴ εἰς τὰ ἔργα τῆς θείας Παντοδυναμίας δὴροῦσιν ἡμᾶς εἰς τὴν κατανύξιν τῆς ἀλαθῆτου γλώσσης τῶν ἐκάστοτε συμβαινόντων ἐπὶ τῆς γῆς, διδάσκουσαι ἐκάστου τούτου τὰς ἀφορμὰς. Ἰντεῦθεν μανθάνομεν λ. χ. ὅτι ἡ μὲν εὐτυχία τοῦ κόσμου ἐξαρτῶται τὴν ἀγάπην καὶ τὴν εὐσπλαγγίαν τοῦ Θεοῦ, αὐτὸ δὲ διάφοροι δοκιμασίαι τὴν πίστιν καὶ τὴν ἐλπίδα εἰς τὴν ἀνύδρῳ αὐτοῦ·

αὐτὸ στενοχωρία ἐξελέγχουσι τὴν ἁμαρτίαν ἡμῶν καὶ προτρέπουσιν εἰς μετάνοιαν· αὐτὸ στερήσεις τῶν προσκαίρων ἀγαθῶν ἀποδεικνύουσι τὴν ἡμετέραν ταπεινότητα καὶ μηδαμινότητα καὶ οἱ ἀπροσδόκητοι θάνατοι τῶν φιλικῶν ἡμῶν ἐπανθυμίζουσιν ἡμῶν ἔχομεν ἀναπρόσμετον ὄφελον τοῦ σκέπτεσθαι ἐδιαλείπτως, ὅτι «οὐκ ἔχομεν ὡδε μένουσαν πόλιν, ἀλλὰ τὴν μέλλουσαν ἐπιζητοῦμεν». Οὐαὶ δὲ εἰς τὸν ἀμέριμον ἐκείνον Χριστιανόν, ὅστις δὲν ἀκούει ἢ δὲν ἀναγνωρίζει τὰς πολλὰς καὶ διαφόρους ταύτας φωνὰς καὶ μένει κατὰ συνέπειαν ἑκαμπτος, ἀμετανόητος. Ὁ τοιοῦτος γινώσκέτω καλῶς, ὅτι τότε ὅλα αὐτῷ φωνὰ τῆς προσηκόμενης, τῆς προσεγγίσεως, τοῦ στεναγμοῦ καὶ τῆς ἀπειλῆς ἐγκυκλιέουσιν αὐτὸν ἵνα φέρεται κατὰ κρημνῶν, ἵνα βαδίξῃ εἰς τὴν ἀπόλειαν. Τότε ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ ἐξεγείρονται πολεμῶς καθ' ἡμῶν, ἐκείνου μὲν στεροῦντος ἡμᾶς βροχῆς εὐεργετικῆς πρὸς καρποφορίαν, τοῦθ' ὅπερ ἀπὸ διετίας σχεδὸν συμβαίνει ἐνταῦθα, ταύτης δὲ πάλιν μενούσης ξηρῆς καὶ ἀνύδρου, ὅπως ἡμεῖς τοιοῦτοτρόπως θλιβώμεθα, κακωχώμεθα, πεινώμεθα, διψώμεθα καὶ γυμνητεύομεθα. Τότε ἐπέρχονται ἄλλεπαλλήλων αὐτῶν φροβερῶν ἐπιδημῶν τῶν διαφόρων νόσων καὶ ἐμβέλλουσιν ἡμᾶς εἰς φόβους καὶ ἀνησυχίας καὶ ἀπεπιστίας, τοῦθ' ὅπερ συχρότατα λαμβάνει χώραν παρ' ἡμῶν, μὴ θέλουσιν ἐννοῆσαι, ὅτι ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα εἰσὶ τόσαι ἐπιστολαὶ ἀπειλητικαὶ περιπέμματα πρὸς νοῦθῶσιν ἡμῶν παρὰ τοῦ δικαιοτάτου Κυρίου. Τότε συμβαίνουσιν οἱ δειμαλῆοι ἐκείνοι σεισμοὶ καὶ αὐτὸ καταστρεπτικὰ τῆς γῆς δυνάμεις, τὰς ὁποίας αἰσθανόμεθα φοβούμεθα καὶ τρέμομεν. Ἴνα δὲ τὰ προγεγεῆστα περιληφῶ, τίς δὲν ἐνθυμεῖται τὸν πρὸ ἐνός περιπίου ἔτους τὰ μέγιστα συγκινήματα ἡμῶς σεσημῶν, ἐκ τοῦ ὁποίου τόσα γειτονικὰ μέρη πέραν τοῦ Κόλπου τῆς Καλλονῆς δεινῶς ἐπάθον καὶ πολλοὶ ἀδελφοὶ ἡμῶν ἐκεῖ ἐταλαιπωρήθησαν καὶ τελευτῶνται ἔτι, αἰφνιδίως γυμνωθῆναι καὶ ἄστεργοι εὐρεθῆναι; Ἡ μήπως νομίζετε, ὅτι οἱ τιμωρούμενοι ἐν τοιαύταις περιπέσειν τυγχάνουσιν οἱ μᾶλλον ἔνοχοι τῶν μὴ τιμωρουμένων; Ὡς γνωστὸν οἱ Ἰουδαῖοι εὐρισκόμενοι ὑπὸ τὸν Ῥωμαίων ζυγὸν ἐπεδίωκον πᾶσαν εὐκαιρίαν πρὸς ἀποτίναξιν αὐτοῦ. Ἐκ τῶν Ἠρώξεων τῶν Ἀποστόλων μανθάνομεν, ὅτι Ἰουδαίους τοῦ ἀναγνωρίζειν τοὺς Ῥωμαίους καὶ ἀποτίναξιν αὐτοὺς φέροντες. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς δημοσίου διδασκαλίας τοῦ Ἰησοῦ ἐσώζοντο τινες ἐκ τῶν ὁπαδῶν αὐτοῦ, οἵτινες ἐφορεῦθησαν ὑπὸ τοῦ Ἡελάτου, ὅτι ἐδυστάξαν ἐν τῷ Ναῶ. Ἐκ τοῦ γεγραμμένου τούτου οἱ λοιποὶ νομίσαντες ὅτι ἐκείνοι ἦσαν οἱ μᾶλλον ἁμαρτωλοὶ ἀνηρέθησαν εἰς τὸν Ἰησοῦν ἕ-

παγγέλλοντες τοῦτο. Οὗτος ὅμως ἐφίμωσεν αὐτοὺς, εἰπὼν «Δοκεῖτε ὅτι οἱ Γαλιλαῖοι οὗτοι ἁμαρτωλοὶ παρὰ πάντας τοὺς Γαλιλαίους ἐγένοντο, ὅτι τοιαῦτα πεπόνθασιν; οὐχί, λέγω ὑμῖν· ἀλλ' ἐάν μὴ μετανοήτε, πάντες ὡσαύτως ἀπολεισθήσθε» (Λουκ. ιγ, 1, 2, 3). Τοιοῦτόν τι ἀπήντησεν ὁ Σατῆρ καὶ ὅτε ἀνήγγειλαν αὐτῷ τὴν πτώσιν τοῦ παρὰ τὴν κολυμβήθραν τοῦ Σιλωὰμ κύβου, ἥτις ἐπήνεγκε τὸν θάνατον δέκα καὶ ὀκτὼ ἀνδρῶν. Ἰδοὺ ποίαν τρομακτικὴν φωνὴν διδάσκόμεθα ἵνα ἀκούωμεν ἐν δημοσίαις συμφοραῖς. Καὶ τὸ ἐπὶ τοσοῦτον δὲ ἀπασχολῶν τὴν Ἐκκλησίαν Κωνσταντινουπόλεως ζήτημα τίς οἶδεν εἰ μὴ ἐξ ἁμαρτιῶν ἡμῶν ἀνεφύη; Ἐφ' ὃ καὶ ἀπὸ τῆς ἀδημονώμενης ὀφείλομεν νὰ καθαρίσωμεν ἑαυτοὺς ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ αἵματος καὶ οὐτω κεκαθαρμένοι εὐαρεστησάμεθα παρακαλέσωμεν τὸν Θεὸν τῶν οἰκτιρῶν, ὅπως λαλήσῃ ἀγαθὰ εἰς τὴν εὐσπλαγγίαν καρδίαν τοῦ φιλολήου ἡμῶν Ἀνακτος πρὸς ταχεῖαν καὶ εὐκαταίαν τούτου λύσιν. Κατανοήσατε λοιπὸν ἐκ τῶν συμβεβηκότων τοῦ κόσμου τὴν σωτήριον φωνὴν τοῦ Κυρίου.

Συνέλθετε τέλος πάντων, τέκνα συγγνώμης, συνέλθετε εἰς ἑαυτὰ, ὅπως «ὡς καιρὸν ἔχοντες ἐργασθῆτε τὸ ἀγαθόν» καὶ ἐτοιμάσητε τὴν ὁδὸν τοῦ Κυρίου.

Ἐργὰ τοῦλάχιστον καταπαύων τὸν λόγον ἐνταῦθα, εὐχομαι ἐξ ὅλης ψυχῆς καὶ καρδίας ἵνα ἡ ταπεινὴ φωνὴ σήμερον μὴ ἀποβῇ φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ. Γένοιτο!

ΣΧΟΛΕΙΟΝ

ΠΡΑΚΤΙΚΗΣ ΗΘΙΚΗΣ

Πατριωτικῆς καὶ ἀγάπης.

Τῷ 450, ὁ Ἀπίλλας, βασιλεὺς τῶν Οὐνων, λαοῦ ἀπεχθῆδος καὶ ἀγρίου, ἐπέδραμε κατὰ τῶν Γάλλων. Κατὰ τὴν προσέγγισιν τοῦ κατακτητοῦ τούτου καὶ τῶν ἀγρίων αὐτοῦ ὀρθῶν, ἔλας ὁ κόσμος ἐγένετο ἐμφοβῶς, ὁλόκληρος δὲ ὁ πληθυσμὸς προσέφευγεν εἰς τὰ δάση.

Προδῶρθε πρὸς τοὺς Παρισίους. Τὴν ἐδῆσαν ταύτην μαθόντες οἱ κάτοικοι τῶν Παρισίων καταποθήθησαν.

Οἱ Παρισίοι ἦσαν καὶ κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν πόλις πλουσιωτάτη καὶ ἐμπορικωτάτη, ἀλλ' ὁλόγον ἐκτεταμένην εἶχε προάστειαν ἀξιόλογα ἐπὶ τῶν δύο ὄχθων τοῦ Σηκουάνα, ἀλλὰ ἡ κυριὸς λεγομένη πόλις ὑπῆρχεν τεθμελιωμένη μόνον ἐπὶ τῆς νήσου, ἣν καλοῦσιν ἔτι καὶ τὴν σήμερον, τὸ Ἄστυ. Ἡ πόλις αὕτη, διαρρομένη πύργῳ ἀπὸ τοῦ πυταμοῦ,

ἦτο θανασιῶς ἀχυρωμένη καὶ τέσσαρας αἰῶνας μετὰ ταῦτα, ὅποτε προσεβλήθη ὑπὸ ἄλλων βαρβάρων, Νορμανδῶν καλουμένων, ὑπερήσπισεν ἑαυτὴν μετὰ θάρρους ἡρωικοῦ, καὶ ἀπέκρουσεν αὐτοὺς. Ἀλλὰ τότε πληροφροσθέντες τὴν πορείαν τοῦ Ἀπίλλας, οἱ Παρισίνοι, ἀπὸ τῆς νῆσου ἀπέβησαν πρὸς τὴν πόλιν καὶ ἐπὶ τῆς νήσου ἐκ τοῦ τρούμου μετεβίβασον ἐν σπουδῇ τὰ πλοῦτη τῶν εἰς τὰς λίμβους, ἵνα προσφύγῃσιν ἐπὶ τοῦ Σηκουάνα, μετὰ τὴν ἐλπίδα, ὅτι οἱ Οὐνοὶ δὲν θὰ εὐρωσιν ἀρκοῦντα πλοῦτα πρὸς καταδύξιν αὐτῶν.

Κατόκει τότε εἰς Παρισίους νεανίαις τις φημιζομένη διὰ τὴν ἰσότητά τοῦ βίου της. Ἐκαλεῖτο Γενεβιέβα, ἐγεννήθη εἰς τὴν Nanterre καὶ ὁ διάσημος ἐπίσκοπος τῆς Λυοννε, ὁ ἄγιος Γερμανὸς, ἠσθάνετο τὸ μεγαλείτερον σέβας πρὸς αὐτὴν διὰ τὴν ἀρετὴν της.

Ἐν μέσῳ τῆς γενικῆς καταπλήξεως, ἡ Γενεβιέβα ἔδειξε μόνη θάρρος ἀνδρικό. «Πῶς, ἔλεγε, ἀπὸ τῆς νῆσου ὑπερασπίσητε τὴν πόλιν ὑμῶν, ἐγκαταλείπετε αὐτήν! Ἀλλὰ ποῦ θὰ ὑπάγετε; εἰς ποῖον φρούριον θὰ εὐρητε καταφύριον; Τὰ πλοῦτά σας θὰ συλληφθῶσι, θὰ λεηλατηθῶσιν ὑμεῖς, αἱ γυναῖκες ὑμῶν, τὰ τέκνα ὑμῶν; ἢ θὰ σφαγήτε ἢ θὰ αἰχμαλωτισθῆτε. Ἐλπίζετε λοιπὸν εἰς τὸν Θεόν, καὶ ὁ Θεὸς θὰ ἐκτείνῃ ἐφ' ὑμῶν τὸν προστατευτικὸν αὐτοῦ βραχίονα. Ὁ Θεὸς ἐποπεθέτησεν ὑμᾶς εἰς θέσιν σχεδὸν ἀπόθνητον· ἔδωκεν ὑμῖν ἰσχυρὰ ὄχυράματα, ἔπλα, τροφὰς, ἕπιαντα, ὅσα χρειάζονται πρὸς ὑπεράσπισιν καὶ, ἀπὸ τῆς νῆσου εὐρωσῆτε τὰ δῶρα ταῦτα, διανοήθητε νὰ παραδώσητε τὴν πόλιν σας εἰς τὸν ἐχθρὸν καὶ νὰ ζητήσητε εἰς αἰσχρὰν φυγὴν σωτηρίαν, ἣν δὲν θὰ εὐρετε! Τί ἐπιθυμεῖ ὁ Ἀπίλλας; Νὰ σφάξῃ, νὰ λεηλατῇ, νὰ καλπάξῃ ἐπὶ κεφαλῆς τῶν στυγῶν του ὑπὸς ἐπενέργῃ πύργῳ ἀπὸ τῆς νήσου. Αἰσθῶν! Ἐάν ἴδῃ ὅτι οἱ Παρισίοι, οἱ τοσοῦτον καλῶς ἀχυρωμένοι ὑπὸ τῆς φόδεως καὶ τῆς τέχνης, ἔχουσι τὴν ἀπόφασιν νὰ ὑπερασπίσωσιν ἑαυτοὺς, ἐάν ἴδῃ ὅτι οἱ Παρισίοι θὰ τῷ καταναλώσωσι τοῦλάχιστον ἕντος διὰ πολιορκίαν, πιστεῦτε ὅτι θὰ σταθῇ πρὸ τῶν τειχῶν σας; Ἄν θὰ προτιμήσῃ καλλίτερον νὰ σπεύσῃ εἰς κατακτήσεις πλέον ἐκόλους; Πράξατε λοιπὸν τὸ καθήκον ὑμῶν, καὶ ὁ Θεὸς θὰ εἶνε ὑπὲρ ὑμῶν. Τί εἶνε ἐνώπιον αὐτοῦ οἱ κατακτηταί, οἱ πλέον φοβεροί; Προσεύχεσθε, γρηγορεῖτε, ἀγωνίζεσθε καὶ σὰς ὑπισχνούμαι, ἡ πόλις σας εἶνε σεσασμένη.»

Ἡ φήμη τῆς ἰσότητος, ἥς ἡ Γενεβιέβα τοσοῦτον δικαίως ἠξιώθη, προσέδιδεν εἰς τοὺς λόγους της ἐπιρροὴν ὑπεράνθρωπον· αἱ γυναῖκες πρὸ πάντων ἐφαίνοντο συγκινημέναι ἐκ τῶν λόγων αὐτῆς. Ἄνται ἐνθαρρύνουσι τοὺς συζύγους των, τοὺς πατέρας των, τοὺς υἱοὺς

των, τοὺς ἀδελφοὺς των, ὅπως ἀκούσωσι τὴν φωνὴν ταύτην. Τὸ θάρρος καὶ ἡ ἐλπίς ἀναγεννῶνται ἐν ταῖς καρδίαις. Αἱ συμβουλαὶ αὐτῆς ἐπιτελοῦνται ὑπακούουσιν εἰς τὴν φωνὴν της ὡς εἰς τὴν φωνὴν τοῦ Θεοῦ. Οἱ Παριῖοι τίθενται εἰς κατάστασιν ἀμύνης.

Ὁ Ἀτίλας μαρθάνει τὴν εἰδησίαν ταύτην, φροντίζει ὑπὸ λύσσης· ἀλλ' ὡς ἡ Γενεβιέβα εἶχε προῦθι, δὲν σκέπτεται νὰ ἀπολέσῃ τὸν χρόνον τοῦ ἐνώπιον φρονιῶν τοσοῦτον κιλῶς ὡχυρωμένου καὶ μετ' ἀποφάσεως προβάντος εἰς ἔκτασιν. Ἀφ' οὗ προσήγγισε τοὺς Παριῖους, αἰφνης ἐν τῷ μέσῳ τῆς νυκτὸς φεύγει μετὰ τοῦ στρατοῦ του, καὶ πορεύεται νὰ ζητήσῃ ἀλλοχοῦ θηκάριον εὐκολωτέρου. Ὀλίγον καιὶ τὴν ἐπέστησε εἰς τοὺς Παριῖους φροβιζὺς λιμῶς.

Ἡ Γενεβιέβα ἀπέπλευσεν ἐπὶ τοῦ Σηκουάνα καὶ ἐπορεύθη ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν, ζητοῦσα βοήθειαν ὑπὲρ τῶν συμπολιτῶν της. Ἐπανήλθε μετὰ ἑνδεκα πλοίων καταφόρων στόλου καὶ ἔσωσεν οὕτως ἐκ βεβιαίου θανάτου πύσας τὰς πτωχὰς οἰκογενεῖας.

Πιστεύεται ὅτι ἡ Γενεβιέβα ἦτο ποιμενὶς καὶ ἐξωγράφουσαν αὐτὴν πολλὰς ἐπιτηροῦσαν τὰ πρόβατα καὶ κρατοῦσαν ἡλικίαν εἰς τὴν χεῖρα.

Ἡ Ἁγία Γενεβιέβα ἀπέθιξε τὴν τρίτην Ἰανουαρίου τοῦ 513 εἰς ἡλικίαν ὀρθόκοντα ἔξ ἑτῶν. Ἐτάφη εἰς ἐκκλησίαν, ἣτις ἔλαβε τὸ ὄνομά της. Ἡ πόλις τῶν Παριῖων ἐξέλεξε ταύτην τὴν ἁγίαν ὡς πολυῶχον. Τὸ κιβώριον τῶν λειψίων της εἶνε τὸ ἀνεκείμενον σιβασμοῦ ὅλων ἰδιόχοντος, μεγαλοπρεπὴς δὲ ναὸς ἐν ἑυθυμῷ βασιλικῆς, ἐπὶ τῆς τοποθεσίας τῆς καταστροφείσης ἐκκλησίας τῆς ἁγίας Γενεβιέβης, καὶ καλούμενος ἐπὶ τινα χρόνον Πάνθεον, πρὸ ὀλίγου χρόνου ἔλαβεν ἐκ νέου τὴν προσωρινίαν τῆς ἁγίας.

Ἰστορικὴ εἰς τοὺς νόμους.

Σωκράτης.

(400 ἔτη πρὸ Χρ. στῶ.)

Ὁ Σωκράτης, ὁ σοφώτατος τῶν Ἑλλήνων, ἀδίκως καταδικασθεὶς εἰς θάνατον, ἀνέμενε ἐν τῇ εἰρητῇ νὰ προσδιορισθῇ ὁ χρόνος, καθ' ὃν θὰ ἐξετελεῖτο ἡ εἰς θάνατον καταδίκη του. Ἡμέραν τινὰ ὁ φίλος αὐτοῦ Κρίτων ἐπορεύθη, ὅπως ἴδῃ αὐτὸν ἔσθρον βαθέως, καὶ εὖρον αὐτὸν ἠδέως καθεύδοντα ἐκάθησεν ἠσυχῶς παρὰ τὴν κλίνην αὐτοῦ, ἵνα μὴ διαταράξῃ τὸν ὕπνον του. Ἐγερθεὶς ἐκ τοῦ ὕπνου ὁ Σωκράτης ἠρώτησεν αὐτόν: «Διατί τόσον ἐνωρίς, ὦ φίλε μου, ἦλθες;» Ὁ Κρίτων τὸν ἐπληροφόρησεν ὅτι ἡ καταδικαστικὴ ἀπόφασις ἐ-

μέλλε νὰ ἐκτελεσθῇ τὴν ἐπαύριον. «Τύχῃ ἀγαθῇ ἀπήντησεν ὁ Σωκράτης, μετὰ τῆς συνήθους αὐτῷ γαλήνης, εἰ τοῦτο φίλον ἐστὶ τῷ Θεῷ.»

Τότε ὁ Κρίτων εἶπεν ὅτι ἐκέρασε τὸν δημοφύλακα ὅτι τὸ ἐσπέρας αἱ θύραι θὰ ἀνοιχθῶσι, καὶ ὅτι ἀσφιλὲς καταφύγιον περιέμενε τὸν Σωκράτην ἐν Θεσσαλίᾳ.

Ὁ Σωκράτης τὸν ἠρώτησεν, ἀπεκρίθην, εἰ ἐγνώριζε τόπον, ὅπου δὲν ἀποθνήσκουσιν οἱ ἄνθρωποι. Ὁ Κρίτων προσεπέδησε νὰ καταπέσει αὐτὸν διὰ τῶν ἐπιτονησάντων παραστάσεων, ὅτι ὄφειλε νὰ ἀποφύγῃ καταδίκην ἡδαιον· ἐν ὀνόματι τῆς φιλοπατρίας του τοῦ καθικέτευσε νὰ ἀπαλλάξῃ τοὺς Ἀθηναίους ἀπὸ τοῦ αἵματος, ὅτι ἔχουσιν ἀθῶον αἷμα ἐν ὀνόματι τῶν φίλων του τὸν ἐξώρκισεν νὰ σώσῃ τὰς ἡμέρας του, διὰ νὰ ἀπαλλάξῃ αὐτοὺς καὶ τοῦ ἄλλου διὰ τὴν ἀπόλειπν του, καὶ τῆς μοιρῆς ὅτι παρημέλησαν τὴν ἀπλευθέρωσίν του. Ἐπὶ τῷ ἠπείρησεν τὸ συμπέρον τῶν τέκνων του, τὰ ὁποῖα εἶχον ἀνάγκην τῆς διδασκαλίας καὶ τῆς προστασίας τοῦ πατρός.

Ὁ Σωκράτης τὸν ἠχορήγησεν διὰ ταύτας τὰς ἐνδείξεις γενναίως φιλίας, ἀλλ' ἀπεποιήθη νὰ δεχθῇ τὴν πρωτοφρονίαν του. Τῷ ἀπέδειξεν, ὅτι ὁ πολίτης οὐδέποτε ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἀρνησθῇ ἐναντίον τῆς πατρίδος καὶ ὅτι ἡ ἀπειθεία εἰς τὴν δικαιοσύνην τοῦ τόπου του εἶνε αὐτὸ τοῦτο ἀποστασία: «Ἐάν ἡ πατρίς μου μὲ καταδικάσῃ ἀδίκως, δὲν ἔχω τὸ δικαίωμα νὰ ἀπειθῶ αὐτήν. Ἔχει ἐπ' ἐμοῦ πάντα τὰ δικαιώματα, δὲν ἔχω οὐδὲν ἐπ' αὐτῆς. Ἐρχίσθη ὑπακοὴν εἰς τοὺς νόμους· ἐγένετο λοιπὸν τοῦτο μετὰ τῆς σκέψεως: ὅτι, ὅταν θὰ μὲ ἤρθεκε, θὰ ἠδυνάμην νὰ ἀντιτῶ τὸν ὄγκον μου; Ὁχι, αὐτὸς ὁ ὄγκος μὲ δεσμεύει πάντοτε.»

Ὁ Σωκράτης ἐθερμαίνετο ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον, ὅπως ἠρξέτο τὴν ὄρκίαν ταύτην διδασκαλίαν ἠρώτησεν τί ἔπρεπε νὰ ἀπαντήσῃ ἐάν κατὰ τὴν στιγμήν της ἀποθνήσκῃς αὐτοὶ οὗτοι οἱ νόμοι, τοὺς ὁποίους προσώποισι δι' ἀλληγορίας οἰκείας τοῖς Ἑλλήσιν, ἐπαρουσιάζοντο ἐπὶ τοῦ κατοπιλίου τῆς εἰρητῆς αὐτοῦ καὶ τῷ ἠπεμήνησκον τὰ καθήκοντα αὐτοῦ. Ἡ γλώσσα, ἣν ἐμβέλλει εἰς τὸ στόμα τῶν ἀλλοφρονῶν τούτων θεοτήτων, εἶνε ὀψιλή καὶ ἀκαταμάχητος δυνάμειος. «Ὅσον ἄραρος τὸ τέκνον μου, εἶπε καταλήγων, φίλοι τοιούτοι, οἷός σὺ, θὰ ἐνηθῶσιν ἄριστα νὰ μὲ ἀπαληρώσωσιν παρ' αὐτοῖς, καὶ ἡ θεία φρόνις δὲν θὰ ἐγκαταλίπῃ αὐτά. Ἡττηθεὶς καὶ ὑπαχορήσας ὁ Κρίτων δὲν εἶπεν λέξιν πρὸς ἀπόκρισιν ἀπεσύρθη ἔχων δάκρυα εἰς τοὺς ὀφθαλμούς του.

(Ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ ὑπὸ Δ. Δ. Κ.)

Ἡ τιμωροθεῖσα ἀχορήστια

(Συνέχεια· ἴδε προηγούμενον φύλλον).

Ἡμέραν τινὰ τοῦ θέρους, ἡ θάλασσα ἦτο ἠρεμος, καὶ ἕκαστον τῶν κυμάτων αὐτῆς ἔντα- νέκλι ἐν γραμμαῖς στιλβρόσας τὰ πρὸς τοῦ δύνοντος ἡλίου.

Ἄθρα πεπληρωμένη ἰσχυρῶς θαλασσίας ὀσμῆς, ἐφύσα ἠσυχῶς, καὶ ἔλασα ἡ εὐγενὴς τάξις τῆς Rochelle, περιπατοῦσα εἰς τὸν λιμένα ἀπὸ τῆς ἀεληγῆσιν ὥραιος ἐσπέρας. Σημαίνεται ἡ προσέγγισις τριῶν πλοίων ταύτοχρόνως ἕκαστοι αἱ διόπτροι διευσθῶνται πρὸς τὴν εἰσοδὸν τοῦ ὄγκου. Εἰς ποίαν ἐθνικότητα ἐνηκούσι τὰ τρία πλοῖα, ἕτινα μάλιστα διακρίνονται; Μέγα ἀντικείμενον ζωηρῶν συζητήσεων. «Εἶνε Νορβηγικὰ, λέγει ὁ εἰς, φορητὰ μὲν ἀναμφιβόλως ξύλα καὶ ἔσφαλλον.»

Ἀναρωρῶ τὸ σχῆμα τῶν Ὀλλανδῶν, λέγει ὁ ἕτερος, ὡς περιμενόμενον νὰ ἴδωμεν αὐτὰ ἐφορτῶνται ἀρώματι τῶν Μολούκων καὶ τέτοι τῆς Ἰαπωνίας». Ἄλλοι ἐξερραξὸν ἄλλας ἰδέας, ὅτι αἰφνης γέγονε τὰς νευτικῶς, ὕστερ ἀπὸ τινῶν στιγμῶν παρετήρησε τὰ πλοῖα ἐν βαθείς σιγῇ, ἀναφωνεὶ μετὰ συγκινημένης φωνῆς: «Ὁχι κύριοι, ὄχι, πάντες ἐπλανήθητε, οἱ υἱοὶ οὗτοι τοῦ Ἰσπανοῦ, οὗς βλέπετε ἐκεῖ, ἐβαπτίσθησαν ἐν τῇ ἡμετέρῃ πόλει. Δὲν ἀπαιτῶμαι, εἶνε πλοῖα τοῦ λιμένος μας.

Τοῦ λιμένος μας! ἀνακράξουσιν ἐκ πάντων τῶν μερῶν ἀλλ' οὐδεὶς τῶν ἐμπυρικών μας οἶκον προσμένει πλοῖα· τί λοιπὸν συνέβη; Ἡ προσοχὴ διπλασιάζεται, ἡ ἀνυπομονησία προστίθεται. Ὅλοι οἱ ὀφθαλμοὶ εἰσι προσηλωμένοι ἐπὶ τῶν τριῶν πλοίων, ἕτινα πλησιάζουσι ταχέως. «Ἀθρήλιε!... ἀναφωνεὶ ὁ γέρον νευτικός, εἶνε τὰ τρία πλοῖα τοῦ Ἀθρήλιου, ἕτινα ἐνομιίσθησαν ἀπολωλότα πρὸ τῶσδ' ἡμετέρων ἑτῶν.

Καὶ τὰ τρία πλοῖα εἶχον εἰσέλθει ἐν τῷ λιμένι καὶ ἐν μέσῳ τῶν ζητωκραυγῶν ἀπέφρου πλῆθος οἱ τρεῖς πλοίαρχοι ἐντὸς ἐλαφρῶς λέμβου φθάνουσιν εἰς τὴν ξηράν. Ἡ πρώτη των κίνησις ἦτο νὰ ἀσπασθῶσιν ἐν κυμαφορῇ ἐνθουσιασμοῦ τὸ ἱερὸν ἕδωκος τῆς πατρίδος. Ἐγείρονται ἐπάνω καὶ μάλιστα δύνανται ν' ἀπαντήσωσιν εἰς τὰς ἐρωτήσεις, τὰς ὁποίας τοῖς ἀπηύθυνον. «Ναί, ἐγλυτώσαμεν ἀπὸ τοὺς Ἄγγλους, καὶ δις ἐκάμμεν τὸν γύρον τοῦ κόσμου» συχνάκις καταδιωκόμενοι, πάντοτε ἐκφεύγοντες, παλοῦντες, ἀγυρᾶντες καὶ πάλιν παλοῦντες μετ' ἐπιτυχίας τῇ βοήθειᾳ τοῦ Θεοῦ φέρομεν εἰς τὸν λαμπρὸν κύριόν μας ἀρετὰ σπουδαίαν ποσότητα χορημάτων, τρία ἑκατομύρια. Ζήτω ὁ Ἀθρήλιος! Ζήτω ἡ Rochelle!»

Ἡ εἰδησίς αὕτη διαδίδεται εἰς τὴν πόλιν μετὰ ταχύτητος ἀστραπῆς. Ἀκολουθοῦμενοι

ὑπὸ τοῦ πλῆθους οἱ τρεῖς ἀξιωματικοὶ ζητοῦσι τὸν Ἀθρήλιον. Ἐδράσκουσι τὸν κύριόν των μετὰ φορτίον ἐπ' ὤμου, καὶ μετὰ σῆμα χάλκινον ἐπὶ τοῦ φορέματος του.

«Πῶς! ἐν τοιαύτῃ καταστάσει!... κάτοικοι τῆς Rochelle;... Πῶς! οἱ συγγενεῖς σας!...» δὲν δύνανται πλεότερα νὰ εἰπῶσιν. Ἡ ἐγνακτικὴ καὶ τὰ δάκρυα ἀποπνίγουσι τὴν φωνὴν των. «Πιστοὶ φίλοι, ἔλεγεν ὁ Ἀθρήλιος μετὰ ὄρους Ἰλαροῦ καὶ φωνῆς ἠσυχῶς, οὕτω λοιπὸν ἐν μέσῳ τοσοῦτων κινδύνων ἐσώσατε καὶ ἐπολλαπλασιάσατε τὴν περιουσίαν μου! Ὡ! ἡ περιουσία αὕτη ὀλόκληρος ὄφειλε νὰ σῆς ἀνίμη! δεχθῆτε τοὺς ἀλάχιστον τὸ τρίτον, τὸ ὅποιον θὰ μοιράσητε μετὰ τοὺς ναυτικούς σας».

Ὅλος ὁ κόσμος ἐν τῇ Rochelle ἐπεκρότησεν εἰς ταύτην τὴν ἐλευθεριότητα Ὁ Ἀθρήλιος πλοῦσιος πάλιν γενόμενος δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ στερῆται μήτε φίλων μήτε θυμαστῶν.

Οἱ συγγενεῖς του ἐτόλμησαν νὰ ἔλθωσι καὶ πάλιν πλησίον του, ἵνα τὸν καλακῆσωσιν, ὄχι κατ' ἴδιον μετὰ ὀκειότητος, ἀλλὰ ἐν τῇ αἰφύσῃ τῆς παλαιᾶς του κατοικίας, παρενθὺς ἀγροασθείσης ἐκ νέου, τὴν ὁποίαν ἠναγκάσθη νὰ ἀνοίξῃ εἰς τὸ συγκαίρον αὐτὸν πλῆθος.

Ἐροβήθησαν μήπως ἡ πρώτη στιγμή τῆς συναντήσεως θὰ εἶνε φοβερά· ἠκατέθησαν. Ὁ Ἀθρήλιος τοὺς ἐδέχθη, μετὰ ψυχρὰν ἐδράσειαν, ἦν ἐξέλαβον ὡς ὑπόλοιπον δυσωρεσκείας ἐκόλλως μελλούσης νὰ κατακινήθῃ. Ἡ συνάντησις ἦτο πολυπληθής. Ἀφ' οὗ ἐδέχθη τὰς μετὰ ξήλου γενόμενας προσήσεις των, ὁ Ἀθρήλιος ἐστράφη πρὸς τοὺς περιουκλοῦντας αὐτόν.

«Εἰς τὴν ἐπίσημον ταύτην στιγμήν, εἶπε, θέλω ἐνώπιον τοῦ ἄνθους τῶν συμπολιτῶν μου, νὰ φανερώσω τὰς ἀμεταβλήτους ἀποφάσεις μου».

Ταῦτα ἀκούσαντες πάντες οἱ ἐξάδελφοι, ἠσθάνθησαν τὰς καρδίας των παλοῦσας ἐξ ἀνυπομονησίας καὶ συγχρόνως ἐκ φρίκης. Ἐμελλε ἐκ τοῦ στόματος τοῦ συγγενοῦ των νὰ ἐξενεχθῇ ἡ περὶ αὐτῶν ἀπόφασις.

«Ἐκ νέου ἀπέκτησα τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ καλὴν περιουσίαν. Ἐξηντηλέμενος ὑπὸ τοῦ κόσμου δὲν θὰ ἀπολαύσω αὐτῆς ἐπὶ μακρὸν χρόνον· θέλω τὸ πᾶν νὰ δάσω εἰς τὴν οἰκογενειάν μου, εἰς ἐκείνους, τοὺς ὁποίους ἀγαπῶ νὰ ἀποκαλῶ ἀναλόγως τῆς ἡλικίας των τέκνα μου καὶ ἀδελφοὺς μου». Ὁ Ἕλιος, εἰς διανυκτέριον κατὰ μῆνα Ἰούλιον λάμπει ὀλιγώτερον λαμπρῶς ἢ ὅσον ἔλαμπον αἱ φυσιογνωμίαι πάντων τῶν ἐξαδέλφων. Ναί, εἰς τὴν οἰκογενειάν μου ἐπανέλαβε συγκινημένος ὁ Ἀθρήλιος, εἰς τὴν ἐξάφρονον οἰκογενειάν μου. μᾶστα ὅτι δι' αὐτοῦ τοῦ ὀνόματος ὀνομάζω τοὺς πτωχοὺς ἐργάτας τῆς Rochelle. Ὅδοι εἶ-

ναι οἱ συγγενεῖς μου, οὗτοι ἐγένοντο εἰς ἐμὲ

ἀδελφοί, τέκνα, εἰς αὐτοὺς ἀνήκει ἡ ἀγάπη τῆς καρδίας μου, εἰς αὐτοὺς ἀνήκει ἡ βίβη ἢ περιουσία μου, ἢν ὁ Θεὸς μοι ἀπέδωκε».

Ποία ἀπελαψία διὰ τοὺς ἐξαδέλφους! Ὁ ἰδὸς ἔρρεε ἐκ τῶν ὠχθῶν μετώπου αὐτῶν. Τὰ βλέμματα πάντων τῶν παρισταμένων προσηλώθησαν ἐπ' αὐτῶν, μετὰ εἰρωνικῆς ἐκφράσεως.

Ἐβρέθησαν εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ καταπίωσι μέχρι ὑποστάθμης τὸ πικρὸν τοῦτο ποτήριον καὶ νὰ ἀκούσωσι τὸν σκληρὸν τοῦτον λόγον.

«Διαιρῶ τὴν περιουσίαν μου εἰς τρία ἴσα μέρη. Τὸ πρῶτον τρίτον θὰ διανεμηθῇ ἀπὸ τοῦδε εὐθὺς μεταξὺ πάντων ἐκείνων, οἵτινες μὲ περιποιήθησαν ἐν τῇ ἀσθενείᾳ μου, οἵτινες μὲ ἐβόηθησαν εἰς τὸν λιμένα κατὰ τὸ δυσχερὲς ἐπάγγελμά μου, οἵτινες ἐνεκαρδίωσαν, δεικνύοντες ἐνδιαφέρον, τὴν ἀποτεθαρομημένην ψυχὴν μου. Τὰ ἄλλα δύο τρίτα τὰ φυλάττω... (οἱ ἐξαδέλφοι μετὰ τοὺς λόγους τούτους ἀνέπνευσαν, ἀμυθῶς τις ἐλπὶς ἔλαμψεν εἰς τοὺς ὀφθαλμούς των)... τὰ φυλάττω ἵνα κτίσω καὶ προκίσω φιλανθρωπικὸν κατάστημα ἀποκλειστικῶς προορισμένον διὰ τοὺς πτωχοὺς ἐργάτας τῆς Rochelle, διὰ τὰς οἰκογενεῖας τῶν ἐμπόρων, οἵτινες ἤθελον δυστυχίσαι. Ἡ ἐργασία, φεῦ! καὶ ἡ χρηστότης δὲν ἐπαρκοῦσι πάντοτε διὰ νὰ προφυλάξωσιν τινα ἀπὸ τῆς δυστυχίας.»

Ἡ κατασκευή καὶ ἡ διεύθυνσις τοῦ φιλανθρωπικοῦ τούτου καθιδρύματος ἀπεσχόλησεν τὰς τελευταίας ἡμέρας τοῦ χρηστοῦ ἐμπόρου. Τὸ νοσοκομεῖον τοῦ Ἀνρηλίου καὶ νῦν ὑφίσταται ἐν Rochelle πάντοτε πλούσιον ἐνεκα τῆς προκίσεως, τὴν ὁποίαν ὁ ἰδὸς τῆς παρέσχευε εἰς αὐτό, καὶ περιθάλπων ἀποκλειστικῶς τοὺς δυστυχεῖς, εἰς οὓς ὁ ἄξιος οὗτος ἔμπορος τὸ ἀφιέρωσεν.

(Ἐκ τοῦ γαλλικοῦ ὑπὸ Α. Ν. Δ.)

ΔΕΛΤΙΟΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ.

Ἐδωρήσαντο εἰς τὴν βιβλιοθήκην τῆς «Μητροπολίσεως».

— Ὁ κ. Διον. Μαρτελάου δὴν ἀντίτυπα τῆς νεωτάτης συγγραφῆς αὐτοῦ περὶ τῆς ἐξαδιαθέτου κληρονομικῆς διαδοχῆς κατὰ τὸν ἐν Ἑπιτησίῳ ἰσχύοντα Ἰόνιον Κώδικα.

— Ὁ κ. Δ. Σηλιωτόπουλος δὴν ἀντίτυπα τῆς «περὶ Φερσεύδου τοῦ Συρίου καὶ τῆς θεωρίας αὐτοῦ», πραγματείας του.

— Ὁ κ. Γ. Ἀρσένης ἐν ἀντίτυπον τοῦ ὑπ' αὐτοῦ ἐκδομένου ἡμερολογίου ἢ «Μοικίλη Στοά» (ἔτος 1889).

— Ὁ κ. Ἐνάγγ. Κοφινιώτης ἐν ἀντίτυπον τοῦ ποιηματίου του περὶ τοῦ «τί ἦσαν αἱ ἀκρίδες, ὡς Ἰωάννης ὁ Βαπτιστῆς ἔλεγεν»

— Ὁ κ. Γεώργιος Γ. Παπαδόπουλος ἐν ἀντίτυπον τοῦ συγγράμματός του «Συμβολὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς παρ' ἡμῶν Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς».

— Ὁ Πανοσιολογιώτατος κ. Κ. Χ. Δουκάκης προσωνητής ἐν ἀντίτυπον τοῦ συγγράμματός του «Μέγας Συμβεβαριστής, ἦτοι Χαλκιδῶν τοῦ Νοητοῦ Παραδείσου».

ΚΥΡΙΑΚΑ Θ. Γ. ΚΟΝΤΗΣ

Γινώσκων καλῶς ὅτι διὰ τῆς συνεχοῦς θρησκευτικῆς πρὸς τὸν λαὸν διδασκαλίας εὐκοπιώτερον εὐοδοῦται ὁ ἱερός σκοπὸς τῆς συνστάσεως καὶ τῆς ἐπὶ τὰ κρείττω προαγωγῆς τῶν κοινωμιῶν καὶ πιστεύω ὅτι πᾶς καθόλου Ὁρθόδοξος Χριστιανὸς ἔχει καθήκον νὰ συντελέσῃ τὸ κατὰ δύναμιν ἔργον καὶ λόγον εἰς τὴν ἐπὶ τὰ βελτίω διαφρονησίαν τῆς ἠθικῆς, ὡς μὴ ὑπελε, νοσοῦσης παρ' ἡμῶν κοινωμίας, προεθυμῆθην καὶ ὀρειλῆν νὰ συνεργήσω πρὸς τοῦτο τὸ ἐπ' ἡμῶν προῦφάρον διὰ τοῦ κηρύγματος τοῦ θεῖου λόγου τοῖς ἡμοδόξοις καὶ συμπολίταις μου «ὁ λόγος τῆς φιλίας τῆς ἀδελφότητος» κατὰ τὸ τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου «ὁ ἕως, τοῦ τόσος ἰδὼ με».

Ἐπιθυμῶν δ' ἤδη νὰ φανῶ χρησιμώτερος καὶ εἰς πλείονας τῶν ἡμογενῶν μου τῇ προτροπῇ πολλῶν τῶν ἀκουσῶν μου ἐκδίδωμι κατὰ πρῶτον εἰς τύπον ἃ ἕκα ἐπεξεργασμένους ἐκ τῶν λόγων μου, οὓς κατὰ διαφόρους καιροὺς ἐξεφώνησα ἐπὶ τρία ἔτη ἐν τοῖς ἱεροῖς Ναοῖς τῶν Ἀθηνῶν καὶ τοῦ Πειραιῶς τῇ ἀδείᾳ πάντοτε τῆς Ἱεραῆς Μητροπόλεως, ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἐναγγελικά καὶ Ὁμιλία», βραδύτερον δὲ ἐκδώσωμι καὶ τοὺς ἄλλους, Θεοῦ εὐδοκούντος.

Τὸν πρῶτον αὐτῶν τόμον τῶν δέκα ἑναγγελικῶν ὁμιλιῶν μου ἐκδόθησάμενον ἴσον ὕψω μετὰ πείσης φιλοκαλίας δύνανται ν' ἀποκτήσωσιν οἱ βουλόμενοι ἀντιμετῆσαι τὸν ὄραχμῆς. Τὰ δὲ ἄλλα τῶν ἐργασιμῶν ἀξιοτίμων συνδρομητῶν καταχωρησθήσονται ἐν τέλει τοῦ βιβλίου τούτου.

Ἐν Ἀθήναις τὴν 5ην Σεπτεμβρίου 1890.

Ὁ ποιητής

Θεόδωρος Γ. Κόντης.

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

Σίμ. κ. Ἰάκωβον τὰ ἐντὶ ἀπομνημονεύματα ἐλήφθησαν ὑπὸ τοῦ ταμίου κ. Γ. Κυριακίδη.

Τύποις Α. Κολλαρέκη καὶ Ν. Τριανταφύλλου — Κάτωθεν τοῦ Δημαρχείου. —